

Opinnäytetyö (AMK) / (YAMK)

Bioalat ja liiketalous

Juridiikka

2011

Ulla Sippola

KUOLINPESÄOSUUDEN ULOSMITTAUS

– Lesken asumisoikeuden vaikutus velkojan
näkökulmasta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Koulutusohjelman nimi: Bioalat ja Liiketalous | Suuntautumisvaihtoehdon nimi: Juridiikka

Opinnäytetyön valmistumisajankohta: Kevät 2011 | Sivumäärä: 47

Ohjaaja(t): Kaisa Sorsa

Ulla Sippola

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU OPINNÄYTETYÖ

Ulosottolainsäädännön kolmivaiheisessa kokonaisuudistuksessa uudistettiin pesän osakkaan ulosmittausvelkojan asemaa. Aiempi lainsäädäntö edellytti aktiivisuutta ulosmittausvelkojalta pesänselvittämisen ja perinnönjaon suhteen, mikäli pesän osakkaat eivät näistä huolehtineet. Uudistuksessa toimimisvelvollisuus siirrettiin ulosottomiehelle. Tämä toimimisvelvollisuus koituu ongelmaksi silloin, kun ulosmitattu pesäosuus sisältää asunnon, jota rasittaa lesken asumisoikeus. Tällöin velallisena oleva pesänosakas omistaa asunnon, mutta sitä ei lesken asumisoikeuden vuoksi voida realisoida.

Opinnäytetyössä on keskitytty arvioimaan voidaanko tilanteessa, jossa kuolinpesään ei kuulu muuta omaisuutta kuin lesken hallintaoikeuden alaista omaisuutta, pitää pesäosuus ulosmitattuna. Työssä arvioidaan velkojan näkökulmasta millaisia tilanteita syntyy, mikäli pesäosuutta ei pidetä ulosmitattuna, ja toisaalta tilanteita, joissa pesäosuus pysyy ulosmitattuna koko lesken asumisoikeuden ajan.

Vastauksia kysymyksiin on etsitty muun muassa lainvalmistelutöistä ja tekemällä haastatteluja alan asiantuntijoille. Opinnäytetyön päätarkoituksena oli löytää ratkaisuja ja vaihtoehtoja tilanteisiin, joissa pyritään saamaan aikaan paras mahdollinen tulos velkojan näkökulmasta.

ASIASANAT: hallintaoikeus, leski, kuolinpesä, kuolinpesäosuus, ulosotto, ulosmittaus.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme: Business | Specialisation: Law

Completion of the thesis| Total number of pages: 47

Instructor(s)

Ulla Sippola

EXECUTION OF ESTATE

Bailiff legislation was reformed on the accounts of three-pased amendment, specifically dealing with the standing of the creditor in execution proceedings. Previous legislation expected activities from the debtor-in-possession by investigating undistributed estates in the cases in which partners failed to manage them. In the reform, the intermediation obligation was shifted to the Bailiff. This obligation can cause problems when the debtor is in Bailiff state and the trust includes real estate and a living widow. In these cases, the owner of the trust estate will hold the possession of the house, however, the house cannot be realized until the widow's housing lease ends.

In my thesis, I concentrate on evaluating these problematic situations, where trust estate only includes the widow's tenure to estate in Bailiff. Furthermore, I analyze the creditor's point of view in these arising situations, whether the estate has not reached bailiff state or whether it remains in Bailiff through the time of the widow's tenure. The solutions to these questions have been tampered in legislation preparations by interviewing specialists. During the thesis work, the main goal was to find answers and alternatives to such problematic situations in where one seeks for the best possible outcome from the creditor's standpoint.

KEYWORDS:

Bailiff, creditor, debtor, legislation, widow.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet	6
1.2 Tutkimusmenetelmät	7
1.3 Esimerkkitapaus	9
2 LAINSÄÄDÄNTÖ	11
2.1 Ulosottolainsäädäntö	11
2.1.1 Ulosoton keskeiset periaatteet	12
2.1.2 Tärkeimmät muutokset kuolinpesäosuuden ulosmittauksen kannalta	13
2.2 Perintölainsäädäntö	15
2.2.1 Kuolinpesä ja vainajan velka	16
2.2.2 Pesän osakkaat	17
3 KUOLINPESÄ ULOSOTON NÄKÖKULMASTA	19
3.1 Kuolinpesäosuus	19
3.1.1 Kuolinpesäosuudesta luopuminen	19
3.1.2 Kuolinpesäosuudesta luopumisen aika	21
3.2 Lesken asema kuolinpesässä	22
3.2.1 Lesken aseman historia	23
3.2.2 Lesken enimmäis- ja vähimmäissuoja	24
3.2.3 Lesken asumisoikeuden vaikutus kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen	25
4 KUOLINPESÄOSUUDEN ULOSMITTAUS	26
4.1 Pesäosuuden ulosmittaus yleisesti	26
4.2 Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot	27
4.3 Pesäosuuden ulosmittaukseen vaikuttavat tekijät	28
4.3.1 Lakiosavaade	29
4.3.2 Testamenttiin perustuva käyttöoikeus	31
4.3.3 Lesken jakamattomuussuoja	31
4.3.4 Lesken tasinkoprivilegi	32
4.4 Pesäosuuden ulosmittaus käytännössä	32
4.4.1 UK 4 luvun mukainen maksu- ja määräämiskielto	32
4.4.2 Ulosmittauksen varmistaminen	33
4.5 Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen ensimmäinen vaihe käytännössä	34

4.5.1 Kuolinpesän sopimusjako	35
4.5.2 Kuolinpesän toimitusjako	36
5 POHDINTA	38
5.1 Pohdintaa oikeuskäytännön tasavertaisesta toteutumisesta	38
5.2 Pohdintaa ulosoton periaatteiden toteutumisesta	41
5.3 Tutkimusongelman ratkaiseminen	43
6 LOPPUKATSAUS	45
LÄHTEET	47

LIITTEET

Liite 1. Haastattelu 14.10.2010
 Liite 2. Haastattelu 13.1.2011

KUVIOT

Kuvio 1	Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen ensimmäinen vaihe	35
Kuvio 2	Kuolinpesän sopimusjako	36
Kuvio 3	Kuolinpesän toimitusjako	37

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet

Perinnön ulosmittausta koskevat säännökset uudistettiin 1.1.2007. Tätä aikaisemmin vastuu velkojen edun valvomisesta kuolinpesässä oli pitkälti velkojilla itsellään. Säännösten uudistuksessa vastuu täytäntöönpanon loppuunsaattamisesta siirrettiin ulosottomiehelle virallisperiaatteen mukaisesti. Nykyään toimimisvelvollisuus pesässä on siis ulosottomiehellä, mikäli kuolinpesäosuus on ulosmitattu 1.1.2007 jälkeen. (Linna & Leppänen 2008, 340.)

Uusien säännösten mukaisesti velkojan ei enää tarvitse huolehtia siitä, että pesäosuuden ulosmittaustapauksessa pesä tulee selvitettyksi ja omaisuus jaetuksi. Uusien säännösten mukaista toimimisvelvollisuutta ovat hankaloittaneet lesken suojasäännökset kuolinpesässä. Opinnäytteeni kulminoituu ulosottomiehen toimimisvelvollisuuteen kuolinpesäosuuden ulosmittauksessa tilanteissa, joissa ulosmittauksen kohteena on kuolinpesäosuus ja pesäosuuteen kohdistuu lesken hallintaoikeus. Käytännön kokemukseni on osoittanut tämän toimimisvelvollisuuden johtaneen käytännön eroavaisuuksiin eri ulosottovirastoissa. Työni yksi pohdintanäkökulma onkin säännösten yhtäläinen toteutuminen.

Esittelen työn alussa, kappaleessa kaksi, ulosotto-oikeutta ja perintölainsäädäntöä yleisesti, siltä osin kuin se on tarpeen tutkimusongelman ymmärtämiseksi. Luvussa kolme käsittelen tarkemmin kuolinpesään kohdistuvaa sääntelyä yleisellä tasolla ja lesken aseman vaikutusta kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen, jonka jälkeen työssä paneudutaan kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen käytännössä.

Painopiste tutkielmassani on käytännön tarkastelussa; miten ulosottolainsäädäntöä voidaan tulkita ja millaisiin lopputuloksiin tulkinnat voivat johtaa. Tutkimukseni tavoitteena on pohtia lainkäytön soveltamiseen liittyviä mahdollisuuksia ulosotossa. Pyrin kiinnittämään huomiota juuri lain pykälien tulkinnanvaraisuuteen ja siitä seuranneisiin käytännön eroavaisuuksiin. Tavoitteena on selvittää, onko tämänhetkisessä oikeuskäytännössä parannettavaa ja pohtia mahdollisia parannuskeinoja.

Varsinais-Suomen ulosottovirastosta saadun tiedon mukaan ulosotossa on useita ulosmitattuja kiinteistöjä ja asunto-osakkeita odottamassa realisointia lesken asumisoikeuden vuoksi. Tärkeä kysymys on se, milloin ulosmittaus lesken asumisoikeustilanteissa tulisi tehdä? Entä mitä haittaa on liian pitkään jatkuneesta ulosmittauksesta? Ja mikä ylipäättään on liian pitkään jatkunut ulosmittaus? Milloin on oikeutettua vaarantaa ulosoton joutuisuusvaatimus?

Pesäosuuden ulosmittauksesta tilanteissa, joissa omaisuuteen kohdistuu lesken asumisoikeus, on oikeuskirjallisuudessa esitetty eriäviä mielipiteitä. Tuula Linna ja Tatu Leppänen puoltavat kirjassaan Ulosmittaus ja myynti (2007) kantaa, jonka mukaisesti ulosmittausta ei saa toteuttaa pesäosuuteen johon ei asumisoikeuden lisäksi jää muuta omaisuutta. Aulis Aarnio ja Urpo Kangas sekä Eva Gottberg puolestaan ovat hieman toisella kannalla. Käsittelen näitä ja muita kannanottoja tarkemmin luvussa 3.1.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Työni on suurimmaksi osaksi lainopillinen tutkimus. Lainopillisessa tutkimuksessa selvitetään, mikä on voimassa olevan lain sisältö käsiteltävässä oikeusongelmassa ja miten voimassa olevan lain mukaan tulisi toimia lain soveltamistilanteissa. Työni on siis kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, jossa pyrin selvittämään tämänhetkisen lainsäädännön käytännön toteutusta. (Husa ym. 2001, 12.)

”Lainopin tärkein tehtävä johtuu oikeusjärjestyksen sisältöä koskevasta epätietoisuudesta. Lainoppi on keskeisiltä osiltaan oikeusjärjestykseen

koskevien sääntöjen tutkimusta ja aivan erityisesti niiden sisällön selvittämiseen tähtäävää toimintaa, jota kutsutaan tulkitsemiseksi” (Husa ym. 2001, 13).

Tarkoitus on hakea vastauksia edellä esitettyihin seikkoihin, paitsi avaamalla lainsäädäntöä, myös haastattelututkimusten avulla. Tärkeinä kirjalähteinä ovat jo edellä mainitut Linna - Leppäsen ja Aarnio - Kankaan teokset.

Kuten edellä mainittiin, kysymyksiin ei aina löydy lainsäädännöstä tai oikeuskirjallisuudestakaan suoraa ja yksiselitteistä vastausta. Tästä syystä käytäntö onkin vaihdellut eri ulosottovirastoissa ja jopa saman ulosottoviraston sisällä. Se on antanut työlleni näkökulman tarkastella oikeuden yhdenvertaista toteutumista velkojan näkökulmasta.

Ulosottoakaari ja perintöakaari hallituksen esityksineen toimivat työni ensisijaisena lainsäädäntölähteinä. Työtäni syventävät haastattelut ja tapausesimerkit, joihin muun muassa käytännön tarkastelu kokonaan perustuu. Työni alkuvaiheessa haastattelin valtakunnanvoudinviraston johtavaa hallintovoutia Jorma Niinivirtaa, jolta sain kattavan käsityksen tutkimusongelmani merkityksestä. Tutkimusprosessin keskivaiheilla haastattelin Varsinais-Suomen ulosottoviraston kihlakunnanvouti Merja Filpusta, jolle esitin tarkempia kysymyksiä tutkimusongelmasta käytännön tasolla. Filpus on työskennellyt Oulun seudun, Helsingin, Kainuun, Äänekosken, Kemin ja Varsinais-Suomen kihlakunnanviraston ulosotto-osastoissa. Eri virastoissa toimitaan käytännössä hieman eri tavoilla. Viittaan työni useassa osassa Niinivirran ja Filpuksen haastatteluihin. Kappaleessa kolme esitetty käytäntö ei siis ole absoluuttinen oikea tapa toimia, vaan kuvauksen tarkoituksena on antaa yleiskuva kuolinpesäosuuden ulosmittauksesta käytännössä. Molemmat haastattelut olivat tutkimusongelmaa avartavia. Kysymykset ovat liitteenä työni lopussa. Haastatteluteemoina olivat oikeuden yhdenvertainen toteutuminen, lesken asumisoikeuden vaikutus ulosmittaukseen ja ulosoton periaatteiden toteutumiseen.

Oma työkokemukseni Lindorff Oy:n perintäasiantuntijana on ollut apuna työn tekemisessä. Työssäni tulee vastaan paljon tilanteita, joissa velallinen on kuolinpesän osakkaana.

1.3 Esimerkkitapaus

Tutkimusongelman sisäistämiseksi olen muotoillut seuraavan esimerkkitapauksen, joka kulkee työn eri osioissa. Esimerkkitapauksen tavoitteena on avata kulloinkin käsiteltävänä olevan säännöksen soveltumista tutkimusongelmaani koskeviin tilanteisiin. Esimerkkitapaus on aina kirjoitettu kursorisesti, jotta se on helpompi erottaa. Alla on esitelty esimerkkitapauksen pääkohdat, joista on työn eri vaiheissa tehty erilaisia variaatioita.

Esimerkki

Esimerkissä V= Vainaja L = Leski ja P= Ulosottovelallisena oleva perillinen

V on kuollut 1.8.2010, häneltä on jäänyt leski L ja rintaperillinen P.

P:llä on velkaa x summa, jolle velkoja on hakenut tuomion 1.1.1996. (Tuomio on täytäntöönpanokelpoinen 15 vuotta tuomion antopäivästä, joten velka vanhenee 1.1.2011.)

V:n varallisuudesta muodostuu kuolinpesä, jonka osakkaita L ja P ovat, (L vain ositukseen asti). Pesään kuuluu ainoana omaisuutena arvokas asunto-osake, jonka on omistanut V, ja jossa V ja L ovat asuneet. V:n kuollessa, koko hänen omaisuutensa siirtyy L:n hallintaan. V:n kuoleman jälkeen tehdään avioliittolain mukainen ositus V:n ja L:n välillä, jolloin L saa puolet pesään kuuluvasta asunnosta ja puolet jää V:n kuolinpesään, jonka perii P.

P:n kuolinpesäosuudesta kuultuaan P:n ulosottomies ulosmittaa kyseisen kuolinpesäosuuden. P:n osuus ei kuitenkaan ole realisoitavissa, koska L käyttää perintökaaren mukaista asumisoikeuttaan, vaikka P omistaakin nyt puolet asunnosta. P siis omistaa kyseisen asunnon puolikkaan, mutta saa siihen realisointioikeuden vasta kun leski joko omasta tahdostaan tai kuoleman johdosta luopuu asunnon hallinnasta.

V:n kuoleman jälkeen P (ja myös L) voi halutessaan vaatia pesän jakoa. Mikäli pesässä olisi myös muuta kuin hallintaoikeuden alaista omaisuutta, voitaisiin tällainen omaisuus jakaa P:n (ja myös L:n) vaatimuksesta. Tässä tapauksessa pesään ei kuulu muuta omaisuutta kuin asunto-osake, ja leski on päättänyt käyttää asumisoikeuttaan, joten muuta jaettavaa ei ole.

Tapauksessa tulee harkittavaksi, kuinka pitkään on syytä ylläpitää kuolinpesäosuuteen kohdistuvaa ulosmittausta. Vai tuleeko ulosmittausta edes tehdä tapauksissa, joissa on selvää, ettei pesään kohdistu muuta omaisuutta kuin asunto, jota rasittaa lesken asumisoikeus. Tähän kysymykseen opinnäytteeni pohjautuu.

2 LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1 Ulosottolainsäädäntö

Ulosottolainsäädännön nelivaiheinen kokonaisuudistus tuli vireille 1990-luvun puolivälissä. Ensimmäinen uudistusvaihe koski ulosotto-organisaatiota ja muutoksenhakua ja tuli voimaan joulukuussa 1996. Kokonaisuudistuksen toinen vaihe tuli voimaan 1.3.2004 ja koski ulosottoperusteita ja yleistä ulosottomenettelyä. Kolmannessa vaiheessa uudistettiin ulosmittausta, myyntiä ja tilitystä koskevat säännökset, jotka tulivat voimaan 1.1.2007. 1.1.2008 tuli voimaan ulosottokaari, joka kumosi yli sata vuotta vanhan ulosottolain. (Linna & Leppänen 2008, 1.) Kokonaisuudistuksen neljänteen ja viimeiseen vaiheeseen sisältyi myös uudistuksia, kuten saatavan lopullinen vanhentuminen. Neljännen vaiheen päätarkoitus oli kuitenkin koordinoida aikaisemmat uudistukset yhdeksi ehjäksi kokonaisuudeksi, eli ulosottokaareksi. (Töyrylä 2007, 23.)

Kokonaisuudistuksen kolmannessa osassa uudistettiin myös perinnön ulosmittausta koskevat säännökset. Tällöin toimimisvalta pesässä siirrettiin ulosottomiehelle virallisperiaatteen mukaisesti. Hallituksen esityksessä uudeksi ulosottolaiksi todettiin aiemmin ongelmana olleen, että säännökset edellyttivät ulosmittausvelkojan itsensä olevan aktiivinen kuolinpesän selvittämisessä ja perinnönjaossa. Ulosoton tuloksellisuuden ja ulosoton virallisperiaatteen toteuttamiseksi toimivalta ehdotettiin siirrettäväksi ulosottomiehelle. (HE 13/2005 [viitattu 15.3.2011].)

Näitä uusia säännöksiä sovelletaan pesäosuuksiin, jotka on ulosmitattu 1.1.2007 jälkeen. Ulosottomiehen tehtävänä on säännösten myötä valvoa kuolinpesäosuuden ulosmittaustilanteissa pesän jaon etenemistä. Uudistuksessa lisättiin perintökaaren 19 lukuun ulosottomiehen oikeus hakea tarvittaessa pesänselvittäjän ja pesänjakajan määräämistä kuolinpesään. (Koulu & Lindfors 2009, 273.)

2.1.1 Ulosoton keskeiset periaatteet

Ulosoton periaatteet ovat pitkälti oikeuskäytännön synnyttämiä. Periaatteet ovat ulosottokaaren yksittäisten säännösten taustalla olevia arvoja ja tavoitteita. Yleisimmin ulosoton periaatteiksi on määritelty asianmukaisuus-, joutuisuus-, virallistoimintaisuus-, ja summaarisuusperiaate. Kuitenkin oikeuskirjallisuudessa periaatteiden systematiikka ja sisältö ovat hieman vaihdelleet eri tulkitsijan ja aikakauden mukaan. (Linna & Leppänen 2003, 10.)

Seuraavassa on esitelty suppeasti ulosoton keskeiset periaatteet.

Asianmukaisuusvaatimus

Ulosottokaaren 1 luvun 19 §:n mukaan ulosottomiehen on toimittava asianmukaisesti ja puolueettomasti virkatehtävissään. Täytäntöönpanon toimittamisesta pykälä asettaa ulosottomiehelle vaatimuksen joutuisuudesta ja tehokkuudesta. Pykälän mukaan ”täytäntöönpanotehtävä tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii.” Ulosottomiehen on myös edistettävä vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla. (UK 15.6.2007/705 1:19§.) Asianmukaisuusvaatimus on huomioni mukaan oikeuskirjallisuudessa jaoteltu myös erillisiin periaatteisiin. Sen osista puhutaan suhteellisuusperiaatteena, laillisuusperiaatteena ja tehokkuusperiaatteena.

Joutuisuusvaatimus

Asianmukaisuusvaatimuksessa sivuttu joutuisuusvaatimus on täsmennetty ulosottokaaren 3 luvussa. Sen mukaan täytäntöönpanotoimet on suoritettava ilman aiheetonta viivästystä. Täytäntöönpanoa saadaan lykätä, jos sitä voidaan pitää vastaajan edun mukaisena eikä lykkäämisestä aiheudu suurta haittaa hakijalle. Jos toimitukselle on säädetty määräaika, sitä on noudatettava. (UK 15.6.2007/705 3:21§.)

Virallisperiaate

Virallistoimintaisuus- eli virallisperiaatteen mukaan ulosottomiehen tulee viedä täytäntöönpanoa eteenpäin ilman, että hakijan täytyy esittää vaatimuksia esimerkiksi ulosmittauksesta tai myynnistä. Ulosottomiehen tulee viran puolesta huomioida myös velallisen etu, esimerkiksi velan vanhentumisen tarkkailu, ulosmittauskiellot ja – rajoitukset (Linna 2008, 44.)

Summaarisuusperiaate

Summaarisuusperiaate perustuu suurien asiamäärien hoitamiseen ja tarkoittaa, ettei ulosoton ole tarkoitus olla täysitutkintaista, kuten asian käsittely tuomioistuimessa on. Ulosotossa voidaan edetä, mikäli väitteitä tai vaatimuksia ei esitetä, eikä ulosottomies itse huomaa asioita, jotka kaipaavat selvittämistä. (Linna 2008, 45.)

2.1.2 Tärkeimmät muutokset kuolinpesäosuuden ulosmittauksen kannalta

Toimivallan siirtyminen ulosottomiehelle

Hallituksen esityksessä ulosottolain muuttamiseksi (HE 13/2005) todettiin ulosoton olevan tehotonta tilanteissa, joissa velallinen omistaa määräosan jostakin omaisuudesta tai kun hän on kuolinpesän osakas. Ongelmana todettiin olevan erityisesti se, että silloiset säännökset edellyttivät ulosmittausvelkojan olevan aktiivinen kuolinpesän selvityksessä ja perinnönjaossa. Toimivalta ehdotettiin siirrettäväksi ulosottomiehelle ulosoton tuloksellisuuden ja ulosoton virallisperiaatteen toteuttamiseksi. Ehdotuksen myötä ulosottokaaren 78 §:ään kirjattiin, ettei maksukiellon tiedoksisaannin jälkeen pesän omaisuutta saa luovuttaa eteenpäin, eikä suorittaa pesässä muita määräämistoimia ilman *ulosottomiehen lupaa*. Nykyään pesän osakkaat joutuvat siis hankkimaan ulosottomiehen suostumuksen luovutus- ja määräämistoimiin. Rajoitukset eivät kuitenkaan koske hautaus- ja perunkirjoitustoimia tai pesän selvitystä, nämä ovat edelleen pesän osakkaiden velvollisuuksia. Ulosottomies saa tarvittaessa hakea pesänselvittäjän ja pesänjakajan määräämistä. Mahdollisen perinnönjaon moitekanteen nostaminen on kuitenkin hakijan eli velkojan vastuulla.

Ulosottomiehen luvalla ja hakijan suostumuksella voidaan toimittaa myös sopimusjako. (Töyrylä 2007, 283; HE 13/2006 [viitattu 15.3.2011].)

Velan vanhentuminen

Uuden ulosottokaaren toinen ulosoton kannalta tärkeä ja muutoinkin iso muutos, oli velkavastuun enimmäiskestoja koskeva säännös, jonka tavoitteena oli elinikäisen tai kohtuuttoman pitkän ulosoton estäminen. Ulosottolakiin otettiin 1.3.2004 säännökset täytäntöönpanokelpoisuuden määräaikaaisuudesta. Uuden säännöksen mukaan luonnollisen henkilön maksuvelvoitetta koskevaa ulosottoperustetta voidaan periä ulosotossa 15 vuoden ajan. Mikäli velkojana on luonnollinen henkilö tai velka on rikokseen perustuva, määräaika on 20 vuotta. Täytäntöönpanokelpoisuuden määräaika lasketaan siitä, kun yksipuolinen tuomio tai muu lainvoimainen ulosottoperuste on annettu. Tutkimusongelmani kannalta on huomioitava, että saatava jota varten kuolinpesäosuus (jota rasittaa lesken hallintaoikeus) on ulosmitattu, ei ulosmittauksen voimassaoloaikana vanhene, vaan saatava on tavallaan jäädytetty odottamaan lesken käyttöoikeuden lakkaamista. (Uitto 2009, 99; Aarnio & Kangas 2009, 967.)

Velan vanhenemista koskevat säännökset ovat konkretisoineet tutkimusongelmani yhä useammin.

Esimerkki

P:n velalle on haettu tuomio 1.1.1996, joten se vanhenee 1.1.2011. Ulosottomies on ulosmitannut P:n kuolinpesäosuuden. Ulosottomiehen harkinnanvarassa on, pitääkö hän pesäosuuden ulosmitattuna, vaikkei pesässä ole muuta omaisuutta kuin L:n hallitsema asunto.

- A) *Selvitettyään kuolinpesän tilanteen, ulosottomies itseoikaisee kuolinpesäosuuden ulosmittauksen 1.12.2010. Velka vanhentuu 1.1.2011. Oletetaan, että L kuolee 15.1.2011. Tällöin P saa asunto-osakkeen hallintaansa ja täysvaltaisen omistajan oikeudet, mutta velkaa hänen ei enää tarvitse maksaa*

B) Ulosottomies ei itseoikaise ulosmittausta. Tällöin velka pysyy voimassa 1.1.2011 jälkeen niin kauan kuin ulosmittaus on voimassa. Mikäli L kuolee 15.1.2011, kuolinpesäosuus realisoidaan ulosoton toimesta ja velkojille tilitetään heidän osuutensa.

Vanhalla lainsäädännöllä velka ei olisi vanhentunut lainkaan ja näin velkojan kannalta ei olisi ollut väliä milloin lesken asumisoikeus päättyy ja asunto tulee velalliselle. Nykylainsäädännöllä on siis mahdollista esimerkiksi tilanne, jossa velka vanhentuu vain päivää ennen kuin lesken asumisoikeus loppuu, näin velallinen saa oikeuden realisoida asunnon ja on jo vapautunut veloistaan. Painotan vielä, että mikäli kuolinpesäosuus on ulosmitattuna, velka ei vanhene.

2.2 Perintölainsäädäntö

Yhteiskunnan ja vaihdannan intressit edellyttävät, että vainajan jälkeensä jättämä omaisuus ei jää omistuksettomaan tilaan. Tämän vuoksi perintölainsäädännössä on säännelty miten kuolleen henkilön omaisuus on jaettava vainajan lähipiirin kesken. Perintölainsäädäntö on siis normisto, joka määrittää kenestä tulee omaisuuden uusi omistaja ja mikä osuus hänelle jäämistövarallisuudesta jaetaan. (Aarnio & Kangas 2009, 1.)

Jäämistöoikeudelliset säännökset on koottu perintökaareen. Ensimmäinen perintökaari tuli voimaan vuonna 1734. Se korvattiin vuoden 1966 perintökaarella. Jäämistöoikeudellisia säädöksiä on myös muissa laeissa, tärkeimpänä perintö ja lahjaverolaki.

Perimysjärjestys perustui pitkään esikoisoikeuden varaan. (Esikoisoikeudella tarkoitetaan vanhimman pojan perintöoikeutta.) Suomessa tästä luovuttiin varsin myöhään muuhun Eurooppaan nähden, vasta 1960-luvulla. Tällöin luovuttiin myös veljiä sisarten kustannuksella suosineesta perimysjärjestyksestä. Näihin aikoihin alkoi kehittyä myös lesken asema kuolinpesässä. Tämänhetkisessä lainsäädännössä lesken asema onkin jo hyvin suojattu. (Aarnio & Kangas 2009, 2.)

2.2.1 Kuolinpesä ja vainajan velka

Perittävän oikeuskelpoisuus päättyy ja perillisen oikeusasema alkaa kuolinhetkellä. Tällöin saa alkunsa kuolinpesä. Kuolinpesä on olemassa perinnönjättäjän kuoleman ja perinnönjaon toimittamisen välisen ajan. Kuolinpesä on vain apukäsite, ei siis itsenäinen oikeussubjekti. Tämä tarkoittaa, etteivät perittävän varat ja velat siirry suoraan kuolinpesälle, vaan ne tulevat osakkaiden hallittavaksi kuolinpesässä. Kun koko perimysprosessi on saatettu loppuun, kuolinpesä lakkaa automaattisesti olemasta. (Koponen 2000, 10.)

On tärkeää pitää erillään vainajan velka ja kuolinpesänosakkaan velka. Tässä kappaleessa on tarkoitus selkeyttää kuolinpesänselvitystä ja käsitellä, mitä tapahtuu vainajan veloille. Työn loppuosassa käsitellään kuitenkin vain kuolinpesänosakkaan, eli perijän, velkojen maksua.

Velallisen kuollessa, kuolema ei lakkauta vainajan velkoja, vaan velallisen tilalle tulee kuolinpesä. Kuolinpesän osakkaat eivät kuitenkaan ole veloista vastuussa henkilökohtaisesti, vaan velkoja peritään pesän varallisuudesta. Mikäli perunkirjoitusvelvollinen pesänosakas kuitenkin laiminlyö perunkirjoituksen toimittamisen asetetussa määräajassa, saattaa hän joutua henkilökohtaiseen vastuuseen pesän veloista. (PK 5.2.1965/40, 1: 1-2§).

Perunkirjoituksen toimittamisvelvollisuus on ensisijaisesti sillä kuolinpesän osakkaalla, jonka hoidossa pesä on. Selvitysvaiheessa osakkailla on mahdollista turvautua, ja tarvittaessa heidän pitääkin turvautua, pesänselvittäjän ja – jakajan apuun. Mikäli yksikin pesän osakkaista vaatii pesänselvittäjän määräämistä ja jakoa pesänjakajan toimesta, on näin toimittava. (Puronen 2006, 25)

Pesän selvitysvelat maksetaan ennen muita velkoja (PK 21Luku 1§.) 1.1.2004 muutettiin perintökaaren 18:5§, joka sisältää pesänselvitysvelkojen määritelmän. Uudistetun pykälän mukaan pesän varoista suoritetaan ensin kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskulut sekä pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä aiheutuvat tarpeelliset kustannukset. (Gottberg, 2008).

Ennen pesänselvitysvelkoja voidaan pesästä kuitenkin maksaa ennakolta sellaiselle osakkaalle, joka on ennen perittävän kuolemaa ollut riippuvainen tämän toimeentulosta (PK 5.2.1965/40 18:6§.) Käytännössä tällaisia osakkaita yleensä ovat vainajan leski ja alaikäiset lapset.

Vasta pesänselvitysvelkojen ja mahdollisten ennakkomaksujen jälkeen maksetaan vainajan velat. Tämän jälkeen maksetaan mahdolliset pesän muut velat. Näitä voivat olla esimerkiksi sellaiset pesänselvitysvelat, jotka eivät PK 18:5 § mukaan ole katsottavissa kohtuullisiksi tai tarpeellisiksi. (Gottberg, 2008.)

Esimerkki

V:llä itsellään oli kuollessaan velkaa 100.000€. Asunto, jonka V on omistanut, on realisoitu ja siitä on saatu 200.000€. (P:n kuolinpesäosuus on edelleen ulosmitattuna.) Pesään on otettu pesänselvittäjä, jonka kustannukset ovat 2000€. Lisäksi perunkirjoitus- ja hautauskulut ovat yhteensä 4000€. Pesästä maksetaan ensin pesänselvitysvelat, yhteensä 6000€. Toisena maksetaan vainajan velat 100.000€. Pesään jää 94.000€. Kolmantena tehdään avioliittolain mukainen ositus V:n ja L:n välillä. Molemmille tulee osituksessa 47.000€. V:n osuuden perii P. Näin P:n ulosottovelkojille kertyy siis tuo 47.000

Huomioitavaa tässä esimerkissä oli se, että mikäli vainajalla itsellään on ollut velkoja, ei lesken asumisoikeus tällöin estä pesään kuuluvan asunnon realisoimista.

2.2.2 Pesän osakkaat

Perintökaaren 18 Luvun 1 momentin mukaan kuolinpesän osakkaita ovat perilliset ja yleisjälkisaädöksen, eli testamentin saajat, sekä ositukseen asti eloonjäänyt puoliso. Leskestä tulee kuolinpesän osakas pysyvästi, mikäli velalliselta ei jäänyt rintaperillisiä. Tällöin leski on myös kuolinpesän ainoa osakas. Leski voi olla osakas myös aviopuolisoiden keskinäisen testamentin perusteella. Myös perittävän entinen aviopuoliso voi olla kuolinpesän osakas, mikäli puolisoiden välinen ositus on vielä toimittamatta. Puoliso, eli leski, ei ole kuolinpesän osakas mikäli hänellä ei ole avio-oikeutta toisen puolison

omaisuuteen, tai sen jälkeen kun perintökaaren mukainen ositus on suoritettu. Lesken asemaan palataan tarkemmin jäljempänä.

Perintökaassa on määritelty parenteeli- eli perillisryhmäjärjestelmä, missä vainajan sukulaiset on jaoteltu kolmeen parenteeliin. Jaottelu tapahtuu sukulaissuhteen etäisyyden mukaan. Mikäli lähemmässä parenteelissa on yksikin henkilö elossa, tarkoittaa se, ettei kauempana oleva sukulainen saa

p
1. parenteeli: Rintaperilliset ja leski

Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat rintaperilliset ja leski. Mikäli vainajan lapsi on kuollut, tulee hänen tilalleen taas hänen lapsensa ja niin edelleen. Tämä tarkoittaa, että parenteeli on avoin. Jos perittävä oli naimisissa, eikä häneltä jäänyt lapsia ohittaa leski toisessa parenteeliin kuuluvat, ja perii puolisonsa. (Majlund, 2009.)

2. parenteeli: Vanhemmat ja sisarukset

Toiseen parenteeliin kuuluvat perittävän vanhemmat, jotka periessään lapsensa saavat kumpikin puolet perinnöstä. Mikäli jompikumpi vanhemmista on kuollut, jakavat perittävän sisarukset kyseisen vanhemman osan. Myös tämä parenteeli on avoin. (Majlund, 2009.)

3. parenteeli: Isovanhemmat, sedät ja tädit

Kolmanteen parenteeliin kuuluvat perittävän isovanhemmat ja perittävän äidin ja isän sisarukset, eli perittävän isovanhempien lapset. Toisin kuin kahdessa ensimmäisessä parenteelissa, kolmannessa ei ole rajatonta sijaantulo-oikeutta, eli perittävän serkut eivät enää peri. Siirtymä parenteelista toiseen tapahtuu vain, jos aiempaan parenteeliin kuuluvia perillisiä ei ole. (Aarnio & Kangas 2009, 63-64,112.)

3 KUOLINPESÄ ULOSOTON NÄKÖKULMASTA

3.1 Kuolinpesäosuus

Kuolinpesän osakkaan velasta saadaan ulosmitata hänen kuolinpesäosuutensa (UK 15.6.2007/7054:77§.) Kuolinpesäosuudella tarkoitetaan kuolinpesän osakkaan osuutta pesästä. Kuolinpesäosuuteen voidaan kohdistaa ulosmittaus, mutta se edellyttää, että pesänosakas tai legaatinsaaja on ulosottovelallinen. Legaatilla tarkoitetaan erityisjälkisäädöstä jolla perittävä määrää tietystä omaisuudestaan, ja joka täytetään jakamattomasta kuolinpesästä (Linna & Leppänen 2007, 338 – 342.)

Kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen palataan luvussa 4.1.

3.1.1 Kuolinpesäosuudesta luopuminen

On huomattava, että kenelläkään ei ole velvollisuutta ottaa perintöä vastaan vaikka hänellä olisikin velkoja, joihin perintöosuus voitaisiin käyttää (Koulu & Lindfors 2009, 280.)

Kuolinpesäosuuden ulosmittaustilanteissa on yleistä, että velallinen esittää luopuneensa perinnöstään (Haastattelu 14.10.2010.) Hallituksen esityksessä todettiin ongelmana olleen toisinaan se, että velallinen väittää luopuneensa perinnöstä ennen ulosmittausta, mutta luopumista on syytä epäillä tekaistuksi. Luopumiselle asetettavia vaatimuksia ehdotettiin tämän vuoksi tiukennettavaksi. (HE13/2005,[viitattu20.2.2011].)

Perinnöstä luopumalla velallinen vetäytyy oikeudestaan perintöön ehdoitta ja ilman määräämistoimia. Luopumisen myötä perintöoikeus siirtyy luopujan sijaan tuleville perilliselle. Eli aiemmin esitellyssä parenteelijärjestelmässä seuraavana olevalle. Kyseessä on yksipuolinen oikeustoimi, eli luopuminen ei edellytä perittävän suostumusta. (Linna & Leppänen 2007, 372 .)

Perinnöstä luopumisesta on säännelty perintökaaren 17 luvun 2 a §:ssä ja ulosottokaaren 4 Luvun 81§:ssä. Perintökaaren 17 luvun 2 §:ssä säädetään

luopumisen olevan mahdollista, jollei velallisen katsota ottaneen perintöä vastaan. Pykälässä on myös vaatimus, että luopuminen tulee tehdä kirjallisesti. Perintökaareissa ei kuitenkaan säännellä kenelle tai miten luopumisilmoitus tulee antaa tiedoksi. Aiemmin tämä tarkan sääntelyn puute aiheutti käytännön ongelmia ulosotossa. Ongelma esiintyi käytännössä esimerkiksi väärennetyjen luopumisasiakirjojen muodossa. (HE 13/2005 [viitattu 12.9.2010].)

Tästä johtuen ulosottolain vuoden 2006 uudistuksessa Ulosottokaareen otettiin selkeämmät säännökset siitä, mitä toimia perinnöstä luopuminen edellyttää ollakseen tehokas hakijaan nähden.

Ulosottokaaren mukaan velallisen oikeutta perintöön ei saa ulosmitata, mikäli velallinen osoittaa jonkin seuraavista toteen;

- Velallinen on luopunut perinnöstä perittävän eläessä noudattaen perintökaaren säännöksiä
- Velallinen on perittävän kuoleman jälkeen antanut kirjallisen luopumisilmoituksen kuolinpesälle
- Velallinen on perittävän kuoleman jälkeen jättänyt luopumisilmoituksen kotipaikkansa maistraattiin luopumista varten. (UK 15.6.2007/705, 4:81§.)

Ensimmäisen kohdan mukaan perinnöstä luopuminen on pätevä ulosotossa, mikäli luopuminen on tehty joko hyväksymällä perittävän tekemä testamentti tai ilmoittamalla kirjallisesti perittävälle luopumisesta tämän vielä eläessä. (Haastattelu, 14.10.2010.)

Toisen kohdan mukaan luopuminen voidaan tehdä myös antamalla kirjallinen ilmoitus luopumisesta kuolinpesälle. Velallisen on osoitettava antaneensa luopumisilmoituksensa kirjallisesti tiedoksi sille osakkaalle, jonka hallussa pesä on, taikka pesänhoitajalle. Mikäli kaikki pesän osakkaat hallitsevat kuolinpesää, riittää, että luopumisilmoitus annetaan tiedoksi yhdelle osakkaalle, jonka tehtävänä on ilmoittaa luopumisesta muille osakkaille. (Haastattelu, 14.10.2010.)

Kolmas kohta eli mahdollisuus ilmoittaa luopumisesta maistraattiin, on säännelty syystä, että velallisen saattaa olla vaikea riidattomasti ja nopeasti luopua perinnöstä esimerkiksi tapauksissa, joissa velallinen ei tiedä kenelle ja miten luopumisesta tulee ilmoittaa, tai kun velallinen ei tavoita näitä henkilöitä. Luopumisilmoituksen tallettaminen maistraattiin ei edellytä maistraatin tutkimisvelvollisuutta, kyse on ainoastaan luopumisilmoituksen kirjaamisesta. Luopumisilmoituksessa tulee olla riittävät tiedot perinnönjättäjästä, perinnön sisällön erittelemineen ei ole tarpeen. Muutoin ilmoitus voi olla vapaamuotoinen. Maistraattiin voidaan tallettaa luopumisilmoitus vain perittävän kuoleman jälkeen, ennakkoluopumista ei siis voida tehdä maistraatin kautta. (Haastattelu 14.10.2010.)

Luopumisen edellytyksenä on myös, ettei perintöä ole otettu vastaan. Mikäli velallinen on tehnyt luopumistoimen ulosottokaaren mukaisesti, voidaan pesäosuus kuitenkin ulosmitata, mikäli katsotaan velallisen ryhtyneen kuolinpesäosuuteensa, eli ottaneen perinnön vastaan. (Linna & Leppänen 2007,372.)

3.1.2 Kuolinpesäosuudesta luopumisen aika

Kuten edellä on käsitelty, perinnöstä luopuminen on siis mahdollista, sekä ennen että jälkeen perittävän kuoleman.

Perinnöstä luopuminen tarkoittaa, että pesän osakas ehdoitta ja ilman määräämistoimia vetäytyy oikeudestaan perintöön. Mikäli kuolinpesäosuuden ulosmittauspäättös on tehty ennen luopumista, ei velallinen enää voi luopua perinnöstä hakijaa sitovalla tavalla. ”Velallisen oikeus luopua perinnöstä tehokkaasti hakijaan nähden, lakkaa heti kun ulosottomies on tehnyt ulosmittauspäättöksen”. Tässä kohtaa ei edellytetä, että velallinen olisi saanut ulosmittauspäättöksen tiedoksi. Toisin sanoen, vaikka velallinen olisi tietämätön ulosmittauspäättöksestä ja täten luopuu pesäosuudestaan, velallisen sijaan tuleva perillinen ei saa vilpittömän mielen suojaa. (Linna & Leppänen 2007,372-379.)

Valtakunnanvoudinviraston johtavan hallintovoudin Jorma Niinivirran mukaan käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa velallinen, ulosmittauspäättöksen tiedoksi saatuaan, ilmoittaa luopuneensa pesäosuudestaan juuri ennen ulosmittausta. Näissä tilanteissa voidaan epäillä, että luopumisilmoitus on vain päivätty ulosmittauspäivää aikaisemmaksi, tätä on kuitenkin hyvin vaikeaa näyttää toteen. Niinivirran mukaan juuri tällaisten tapausten minimoimiseksi, maksukiellon tiedoksiantamisessa kuolinpesälle on syytä olla huolellinen ja ennen kaikkea nopea. Niinivirta huomauttaa, että ulosmittauspäättös tulee velallista vastaan voimaan heti, kun päätös on annettu, mutta kuolinpesää päätös sitoo vasta, kun sille on annettu kirjallinen maksukielto. Niinivirran mukaan ulosottomiehen tulisi maksukieltoa antaessaan tiedustella kuolinpesän muilta osakkailta onko velallinen luopunut kuolinpesäosuudestaan. ”Edellä olevan perusteella voidaan ajatella, että ensin tulisi antaa kirjallinen maksukielto kuolinpesälle ja vasta tämän jälkeen ilmoittaa ulosmittauksesta velalliselle, näin vältettäisiin niin sanottuja vilpillisiä luopumisia.” Niinivirta toteaa. (Haastattelu 14.10.2010.)

3.2 Lesken asema kuolinpesässä

Perintökaaren 3 luvussa säädetään puolison perintöoikeudesta ja oikeudesta hallita jäämistöä. Luvussa käsitellään lesken enimmäis- ja vähimmäissuojaa. Enimmäissuojan mukaisesti eloonjäänyt puoliso saa pitää jakamattomana hallussaan koko kuolleen puolison jäämistön, ellei kukaan rintaperillisistä tai testamentin saajista vaadi jakoa. Myös leski itse voi vaatia pesän jakamista. Vaikka jako suoritettaisiin, leski voi kuitenkin turvautua vähimmäissuojaansa, jonka mukaisesti leskellä on oikeus hallita yhteisenä kotina käytettyä asuntoa ja siihen kuuluvaa tavanomaista asuntoirtoaimistoa. (PK 5.2.1965/40 3:1a§.) Tällöin jakovaatimuksesta pesä voitaisiin jakaa vain asunnon ulkopuolisilta osin.

Tämä lesken asumisoikeus tuottaa ongelmia ulosotolle silloin kun perillisiin kuuluu ulosottovelallinen. Tällöin tulee arvioitavaksi voidaanko kuolinpesäosuus ulosmitata, vaikka leski käyttääkin asumisoikeuttaan. Tällaisissa tapauksissa

mahdollinen ulosmittaus siis voi pysyä voimassa koko lesken asumisoikeuden ajan, mikä normaalisti päättyy lesken kuolemaan.

Erittäin ja jopa kohtuuttoman pitkä ulosmittaustila voi edelleen toteutua tilanteessa, jossa kuolinpesäosuus on ulosmitattu ennen 1.1.2007. Tällöin velkoja ei ole vaatinut pesän jakamista, koska realisointia ei lesken hallintaoikeuden vuoksi ole voitu toteuttaa. Aktiivinen velkoja odottaa lesken hallintaoikeuden purkautumista ja vaatii jakoa sen jälkeen. (Tämä on siis nykyään mahdollista vain pesissä, joihin ulosmittaus on tehty ennen 1.1.2007.) Kuten edellä esitettiin, ulosottomiehen toimimisvelvollisuuden myötä jakovaateen tekeminen on nykyään ulosottomiehen velvollisuus. Samalla ulosottomiehen tulee noudattaa ulosoton periaatteita, joista yksi ja tässä yhteydessä tärkein on asianmukaisuusvaatimukseen kuuluva joutuisuustavoite. Toisin sanoen ulosottomiehen tehtävänä on punnita milloin asunto, johon kohdistuu lesken asumisoikeus, kannattaa pitää ulosmitattuna ja milloin ulosmittaus tulee itseoikaista. Mikäli ulosottomies itseoikaisee pesäosuuden ulosmittauksen, velkojan saatava saattaa vanhentua ennen kuin velalliselle kuuluva perintö tulee realisoimiskelpoiseksi. Kuinka pitkään lesken asumisoikeuden alaista omaisuutta voidaan pitää ulosmitattuna? ”Lainsäädännöstä ei löydy suoraa vastausta vaan kyseessä on lähinnä lainkäyttökysymys, johon asiaa hoitavan kihlakunnanvoudin kanta on ratkaiseva.” (Haastattelu 13.1.2011.)

3.2.1 Lesken aseman historia

Vuoden 1965 perintökaarella leski sai lapsettomissa pesissä perintöoikeuden kuolleen puolison jälkeen. Aiemmin ensisijainen perimisoikeus oli ollut vainajan vanhemmilla ja sisaruksilla ja leski oli ensisijainen perijä vain puolisoitten keskinäisen testamentin nojalla. (Gottberg 2008.)

1976 lesken asemaa vahvistettiin jo aiemmin esiin tulleella tasinkoprivilegilla. Lesken ollessa vainajaa varakkaampi on hänellä osituksen hetkellä oikeus kieltäytyä maksamasta tasinkoa kuolleen puolison perillisille. (Gottberg 2008.)

Pesä jää pääsääntöisesti aina jakamattomana lesken hallintaan, ellei perillinen tai testamentinsaaja vaadi pesän jakamista. 1983 lesken asemaa parannettiin edelleen, säätämällä perintökaareen seuraavassa kappaleessa tarkemmin käsiteltävä lesken niin sanottu minimisuoja eli vähimmäissuoja. Perillisten tai testamentinsaajan vaatimuksista huolimatta leski saa pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina käytetyn asunnon ja siinä olevan tavanomaisen asuntoirtilaisen. Mikäli leskeltä kuitenkin löytyy omasta varallisuudestaan asumiskelpoinen asunto, saatetaan jakamattomuussuojaa olla soveltamatta. (Gottberg 2008.)

3.2.2 Lesken enimmäis- ja vähimmäissuoja

Perintökaaren 3 Luvun 1a pykälässä todetaan, että leski saa pitää jäämistön kokonaisuudessaan jakamattomana hallinnassaan, mikäli avioliitto purkautuu kuoleman johdosta vaikkakin perittävän lähimmät oikeudenomistajat ovat tämän rintaperilliset ja testamentin saaja. Tällöin puhutaan lesken enimmäissuojasta eli jakamattomuussuojasta.

Suomessa leskellä ei ole lakiosaoikeutta, eli perittävä voi syrjäyttää lesken perillisasemasta tekemällä yleistestamentin, jolloin leski ei saa jakamattomuussuojaa. Jakamattomuussuoja menettää tehonsa myös silloin, kun vainajan rintaperilliset tai testamentin saaja vaativat pesän jakamista. Tällöin leski voi kuitenkin turvautua lesken vähimmäissuojaan, jolla tarkoitetaan lesken oikeutta pitää hallussaan yhteisenä kotina käytetyn asunnon ja siihen kuuluvan tavanomaisen irtaimiston. Tämä on siis ehdoton oikeus silloinkin, kun perilliset ovat vaatineet jakoa tai vainaja syrjäyttänyt lesken perillisasemasta. (Aarnio & Kangas 2009, 114-118.)

Jakamattomuussuoja pitää siis sisällään koko jäämistön ja vähimmäissuoja käsittää asumisoikeuden, eli oikeuden hallita pesään kuuluvaa asuntoa.

Säädös lesken vähimmäissuojasta on siis pakottava suojanormi, joka ohittaa myös rintaperillisten oikeudet. Sillä, oliko puolisoilla ollut avio-oikeus toistensa

omaisuuteen, keitä vainajan oikeudenomistajat ovat, tai vaikka asunnosta olisi määrätty toisin testamentilla, ei ole vaikutusta lesken oikeuteen vedota vähimmäissuojaansa. (Mikkola 2000, 68; Aarnio & Kangas, 112 – 120.)

Vähimmäissuojasta on oikeuskirjallisuudessa käytetty myös nimitystä lesken minimisuoja ja lesken asumisoikeus, työssäni puhun vähimmäissuojasta jatkossa lesken asumisoikeutena.

Jakamattomuussuoja, eikä myöskään asumisoikeus, anna leskelle kuitenkaan täysivaltaisen omistajan oikeuksia. Leski ei esimerkiksi saa pantata omaisuutta tai luovuttaa sitä edelleen ilman erityistä perustetta. Hänellä ei myöskään ole oikeutta tehdä tällaisesta omaisuudesta testamenttia. Hallintaoikeus loppuu lesken kuolemaan, jonka jälkeen jakamattomuussuojan alainen omaisuus siirtyy ensiksi kuolleen puolison perillisille. Näin tapahtuu myös tapauksessa, jossa leski kuolee, mutta on ehtinyt mennä uusiin naimisiin. Uusi leski ei siis saa hallintaoikeutta asuntoon, vaikka se olisikin ollut heidän yhteisenä asuntonaan. (Aarnio & Kangas, 116.)

3.2.3 Lesken asumisoikeuden vaikutus kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen

Lesken asumisoikeussäännös ei estä pesäosuuden ulosmittausta eikä pesänjakajan määräämistä ulosottomiehen hakemuksesta.

Asumisoikeussäännös estää kuitenkin realisoimasta kuolinpesäosuutta. ”Ulosmitattua kuolinpesän osuutta ei saa myydä. Suoritus otetaan siitä omaisuudesta, joka tulee velalliselle perinnönjaossa. Velalliselle tullut omaisuus saadaan myydä vasta kun jako on lainvoimainen tai muuten lopullinen.” Perinnönjakoa taas ei voida saattaa lainvoimaiseksi ennen lesken asumisoikeuden päättymistä, tästä syystä omaisuuden realisointiakaan ei voida toteuttaa ennen asumisoikeuden päättymistä. Asumisoikeuden vaikutukseen pesäosuuden ulosmittauksessa käytännössä palataan kappaleessa 4.4, kuolinpesäosuuden ulosmittaus käytännössä. (UK 15.6.2007/705, 4:79§.)

4 KUOLINPESÄOSUUDEN ULOSMITTAUS

4.1 Pesäosuuden ulosmittaus yleisesti

Ulosottokaaren 77§:n mukaan kuolinpesänosakkaan velasta saadaan ulosmitata hänen osuutensa kuolinpesästä. Pesäosuutta ei kuitenkaan saa myydä, vaan velkojalla on oikeus saada suoritus siitä omaisuudesta, joka velallisen osalle tulee pesänjaossa (Töyrylä 2007, 283.)

Ulosmittauksen kohteena ei vielä tässä vaiheessa ole velallisen saatava pesästä, vaan velallisen oikeus pesässä kaikkine perintökaaren määrittelemine oikeuksineen. Näitä oikeuksia on esimerkiksi kanteen ajaminen pesän hyväksi, korvauksen saaminen kuluista, oikeus saada osa kaikenlaisesta omaisuudesta perinnönjaossa. Ulosmitattaviin oikeuksiin ei kuitenkaan kuulu lakiosan vaatiminen. (Haastattelu 14.10.2010.)

Toisin sanoen pesäosuuden ulosmittaus ei vielä tarkoita pesään kuuluvien esineiden ulosmittaamista. Esinetasolle ulosmittaus muuttuu vasta perinnönjakovaiheessa. (Haastattelu 14.10.2010.)

On huomattava, että testamentin määräys jonka mukaan velallinen ei saa luovuttaa perimäänsä omaisuutta edelleen, ei ole este ulosmittauksen toimittamiselle. (Haastattelu 14.10.2010.)

Kuten edellä on esitetty, mikäli kuolinpesäosuuden ulosmittaus on tehty ennen 1.1.2007, sovelletaan vanhaa lainsäädäntöä, jonka mukaan pesänselvittäjää voi hakea pesän osakkaiden lisäksi velkoja, jonka velasta kuolinpesäosuus on ulosmitattu. 1.1.2007 jälkeen ulosmitattuihin kuolinpesäosuuksiin sovelletaan uutta lakia. Sen mukaan, pesänselvittäjää voi hakea osakkaiden lisäksi myös ulosottomies, mutta ei enää velkoja. Kun jonkun osakkaan osuus kuolinpesästä on ulosmitattu, on ulosottomiehellä siis oikeus hakea tarvittaessa pesään pesänselvittäjä ja pesänjakaja, mikäli sopimusjako ei ole mahdollinen. Tällä

pyritään estämään liian pitkään jatkuva ulosmittaus. (Linna & Leppänen 2007, 338 – 339.) Ennen lakiuudistusta lesken asumisoikeuden rasittamien kuolinpesäosuuksien ulosmittaukset pysyivät voimassa parhaimmillaan kymmeniä vuosia. Velallinen harvemmin on aktiivinen itse hakemaan jakoa ja velkojat odottivat lesken asumisoikeuden raukeamista. (Haastattelu 14.10 2010.)

4.2 Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannanotot

Vaikka säännönmukaisesti kuolinpesäosuus saadaan ulosmitata, on oikeuskirjallisuudessa kuitenkin esitetty eriäviä mielipiteitä siitä saadaanko kuolinpesäosuus ulosmitata, mikäli siihen kuuluu vain asunto, jota rasittaa lesken asumisoikeus.

Tuula Linnan ja Tatu Leppäsen mukaan lesken suojasäännös ei estä velallisen pesäosuuden ulosmittausta, paitsi jos on selvää, ettei pesään kuulu muuta kuin sellainen asunto, joka jää asumisoikeuden turvin lesken hallintaan (Linna & Leppänen 2007, 335.)

Linnan ja Leppäsen mukaan, mikäli ulosmittaus pesäosuuteen kuitenkin tehdään, tulee se peruuttaa viimeistään siinä vaiheessa, kun lesken oikeus hallita asuntoa ja sen irtaimistoa on lainvoimaisesti vahvistettu. Edellyttäen siis, ettei velalliselle ole jaossa tullut muuta omaisuutta. Heidän mukaansa tällöin on voimassa samanlainen ulosmittauskielto kuin testamenttiin perustuvan käyttöoikeuden tilanteissa, eli perintökaaren 12:7§:ssä säädetty testamenttiin perustuva käyttöoikeus. Perintökaaren 12:7 §:ssä sanotaan seuraavasti: ”Käyttöoikeuden kohteena olevaa omaisuutta älköön ulosmitattako omistajan velasta, paitsi milloin se kiinnityksen perusteella tai muutoin on velan vakuutena” (PK 5.2.1965/40, 12:7§; Linna & Leppänen 2007,345.)

Eva Gottberg on puolestaan sitä mieltä, että yleisesti ottaen pesäosuuden ulosmittaus on aiheellista silloin, kun velallisosakkaan asema pesässä on epäselvä. Ulosmittaus on aiheellinen erityisesti silloin kun perinnöstä luopuminen on epäselvä tai vainaja on jättänyt tulkinnanvaraisen testamentin.

Lisäksi Gottbergin mukaan ylipäänsä sellaiset tilanteet joissa velallisen tilanteen selvittämiseksi on tarpeen saada pesänselvittäjä ja pesänjakaja määrätyksi sekä olla läsnä perinnönjaossa. Mikäli tutkinnan jälkeen on selvää, ettei pesään kuulu muuta kuin lesken hallintaoikeuden alaista omaisuutta tulee suorittaa itseoikaisu. Gottberg lisää ulosmittauksen olevan aiheellinen, vaikka voidaankin olettaa, ettei pesässä ole muuta kuin hallintaoikeuden alainen asunto muun muassa seuraavista syistä:

- velkojalla on oikeus toimia jaossa aktiivisesti sekä nostaa siinä kanteita
- vasta kunnollisen pesänselvityksen ja jaon tuloksena saadaan tietää velallisen osuuden todellinen arvo
- leskellä on mahdollisuus olla käyttämättä asumisoikeuttaan ja tämä päätös saattaa selvitä vasta osituksen tai jaon yhteydessä.

Gottberg on eri mieltä Linnan ja Leppäsen kanssa perintökaaren 12:7§ peilaamisesta tähän tilanteeseen. Gottbergin mukaan PK 12:7§ ei luonnollisestikaan sinänsä estä velallisen perintöosuuden ulosmittaamista, sillä osuuden arvo ja tarkempi sisältö selviää vasta pesän myöhemmissä vaiheissa, mahdollisesti vasta jaossa. (Gottberg, 2008.)

Aulis Aarnio ja Urpo Kangas ottavat kirjassaan Suomen Jäämistöoikeus 1 hienoisesti saman kannan kuin Gottberg. Aarnion ja Kankaan mukaan pesäosuuden ulosmittausjärjestelyn avulla on nimenomaan tarkoitus suojella perillisen velkojaa. ”Pesäosuuden ulosmittaus on aina mahdollinen riippumatta siitä, kohdistuuko jäämistöön testamenttiin tai lakiin perustuva käyttöoikeus”. He toteavat myös, ettei käyttöoikeus tietenkään lakkaudu ulosmittauksen johdosta. He siis toteavat, että ulosmittaus on aina mahdollinen, mutta eivät ota kantaa siihen tulisiko se aina tehdä. (Aarnio & Kangas 2009,669.)

4.3 Pesäosuuden ulosmittaukseen vaikuttavat tekijät

Mikäli ulosottomies katsoo, että kuolinpesäosuus on ulosmitattava lesken asumisoikeudesta huolimatta, on kuitenkin vielä selvitettävä onko kuolinpesäosuus niin arvokas, että se kannattaa pitää ulosmitattuna.

Ulosmittauksen kohteena on aina oltava sellainen oikeus, jolla on varallisuusarvoa. ”Ulosmittauksen kohteena voi olla velalliselle kuuluva esine tai oikeus, joka voidaan yksilöidä ja jolla on varallisuusarvoa, jollei sellaisen omaisuuden ulosmittaamista laissa erikseen kielletä” (UK 15.6.2007/705, 4:8§.) Tämän vuoksi pesäosuuden arvo tulee määrittää ennen ulosmittauksen toimittamista (Linna&Leppänen 2007, 343.)

Pesäosuuden arvon määrittämiseen vaikuttavat muun muassa seuraavat asiat; joutuuko velalliselle tuleva omaisuus toisen hallintaan testamenttiin perustuvan käyttöoikeuden nojalla, kuuluuko jäämistöön omaisuutta, joka on jätettävä jakamatta ja käyttääkö leski hänelle kuuluvaa oikeutta olla luovuttamatta tasinkoa kuolleen puolison perillisille (UK 15.6.2007/705, 4:8§, Linna&Leppänen 2007, 343-345.) Kappaleissa 4.3.1 - 4.3.4 on tarkemmin eritelty miten edellä mainitut seikat vaikuttavat kuolinpesäosuuden arvoon.

Kihlakunnanvouti Merja Filpuksen mukaan, edellä mainittujen lisäksi ulosmittaukseen vaikuttavina tekijöinä on huomioitava myös pesän osakkaiden määrä ja velallisen velat. Eli mikäli pesässä on huomattava määrä osakkaita ja velalliselle tuleva osuus jäisi sen vuoksi pieneksi, ei ole syytä pitää pesäosuutta ulosmitattuna. Filpus näkee itseoikaisun tai kokonaan ulosmittauksen tekemättä jättämisen ratkaisuksi myös silloin, kun velallisen velat ovat suhteellisen pienet ja tulevat todennäköisesti kertymään muilla tavoin ennen vanhentumista. Filpuksen mukaan näissä tilanteissa on aina tehtävä kunnollinen velallisselvitys. (Haastattelu 13.1.2011.)

4.3.1 Lakiosavaade

Lakiosa on se osa jäämistöstä, josta vainaja ei voi testamentilla määrätä. Jokaisella rintaperillisellä ja näiden jälkeläisillä on oikeus lakiosaan tai testamentinsaajan maksamaan sen arvoa vastaavaan rahamäärään. Lakiosa on puolet sen perintöosan arvosta, joka olisi tullut rintaperilliselle lakimääräisen perimisjärjestyksen mukaan. (PK 5.2.1965/40, 7:1§.)

Lakiosaoikeus on suojattu oikeus, jota perittävä ei voi syrjäyttää. Oikeus lakiosaan on rintaperillisillä, ottolapsilla ja näiden jälkeläisillä. Testamentilla ei siis voida loukata perillisen oikeutta lakiosaan. Mikäli kuitenkin testamentilla on loukattu lakiosaa, perillisellä on oikeus vaatia lakiosaansa kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksisaannista. Rintaperillinen voi vaatia lakiosalaskelmaansa lisättäväksi toisen perillisen saaman ennakkoperinnön, testamenttiin rinnastuvan lahjan, suosiolahjan ja myös eräät vakuutusmaksut. Perillisen velkojilla ei kuitenkaan ole oikeutta vaatia lakiosaa perillisen puolesta. (Gottberg 2009)

Velallisen päätös käyttääkö oikeuttaan vaatia lakiosaansa vai ei saattaa siis vaikuttaa pesäosuuden arvoon. Tällöin myös sellainen pesäosuus, joka on ulosmittaushetkellä arvoton, mutta jolle saattaa tulla lakiosan vaatimuksen myötä arvoa voidaan ulosmitata. Mikäli velallinen ei käytä oikeuttaan määrääjän kuluessa, on ulosmittaus peruutettava, koska tällöin pesäosuus muuttuu arvottomaksi. Kuten aiemmin kappaleessa 2.2.5 kävi ilmi ulosottomies tai ulosoton hakija ei voi esittää mainittua lakiosavaadetta vaikka se lisäisi pesäosuuden arvoa. (Linna & Leppänen 2007, 344.)

Esimerkki

V:n perinnönjakotilaisuudessa selviää, että V on testamentannut koko omaisuutensa L:lle, ja ilmoittanut testamentissaan, ettei P tule saamaan perintöä lainkaan. P:llä on kuitenkin rintaperillisenä oikeus testamentin määräyksestä huolimatta vaatia lakiosaansa. P saisi ilman testamenttia puolet asunnosta (puolet menee L:lle avioliittolain mukaisen osituksen myötä). P:n lakiosa olisi näin neljäsosa koko asunnosta. Mikäli P ei vaadi lakiosaansa itse, ei ulosottomies tai P:n velkojat voi tehdä sitä hänen puolestaan. Tällöin jo tehty kuolinpesäosuuden ulosmittaus on itseoikaistava, koska P:llä ei ole saatavaa pesästä.

4.3.2 Testamenttiin perustuva käyttöoikeus

Edellä kappaleessa 4.2 esitetty perintökaaren 12:7§ viittaa tilanteeseen, jossa vainaja on testamentillaan määrännyt velalliselle tulevan perinnön käyttöoikeuden kolmannelle. Tällaista omaisuutta ei pykälän mukaan saa ulosmitata, jolloin pesäosuus luonnollisesti on arvoton. Poikkeuksena kuitenkin tilanne, jossa kyseinen omaisuus on saatavan vakuutena.

Esimerkki

V on kuolinhetkellään omistanut kesämökin. V ja L ovat tehneet avioehdon, jonka mukaisesti L ei saa osuutta kesämökistä avioliittolain mukaisessa osituksessa, vaan P perii koko kesämökin. V on kuitenkin testamentissaan määrännyt L:lle elinikäisen hallintaoikeuden (=syytinki) kesämökkiin. Joten V:n kuoleman jälkeen P omistaa kesämökin, mutta L saa käyttää mökkiä kuolemaansa asti. Tässä tapauksessa on täysin selvää, ettei P:n kuolinpesäosuuteen saa kohdistaa ulosmittausta, koska hallintaoikeus perustuu perintökaaren 12:7 pykälään, jossa nimenomaisesti on kielletty tällaisen omaisuuden ulosmittausta.

Kuten edellä kappaleessa 4.2 huomattiin, on oikeuskirjallisuudessakin puitu tuleeko tätä säännöstä peilata myös tilanteisiin, joissa ulosmittauskohteeseen kohdistuu lesken asumisoikeus. Tuula Linna ja Tatu Leppänen ovat sillä kannalla, että PK 12:7§ tulisi soveltaa myös tilanteisiin, joissa ulosmitattuun kuolinpesäosuuteen kuuluu vain lesken asumisoikeuden alaista omaisuutta.

4.3.3 Lesken jakamattomuussuoja

Pesäosuuden arvoon vaikuttaa oleellisesti myös edellä käsitelty lesken jakamattomuussuoja. Mikäli perittävä on kuollut 1.9.1983 jälkeen, on leskellä oikeus hallita omaisuutta jakamattomana. Oikeus ei kuitenkaan ole ehdottomasti toteutettava. Jakoa voivat vaatia niin leski itse kuin vainajan rintaperilliset sekä testamentin saaja. Mikäli jakoa ei vaadita, ei pesäosuudella

ole arvoa ennen lesken hallintaoikeuden päättymistä. Pesäosuus voidaan kuitenkin pitää ulosmitattuna, mikäli pesässä on muutakin omaisuutta kuin lesken hallintaoikeuden alainen asunto. (Linna & Leppänen 2007, 345.)

4.3.4 Lesken tasinkoprivilegi

Ensiksi kuolleen puolison kuoleman jälkeen muodostuu pesä, joka koostuu kuolleen puolison jäämistöstä ja lesken omaisuudesta. Tälle omaisuudelle toimitetaan ositus, jossa kaikki varat lasketaan yhteen ja jaetaan puoliksi ja rikkaampi osapuoli maksaa toiselle tasinkoa. Pesänjakotilanteessa voi siis tulla myös tilanne, ettei pesään kuulu muuta varallisuutta kuin osituksen jälkeen lesken maksettavaksi jäänyt tasinko. Lesken ollessa vainajaa rikkaampi on hänellä oikeus kieltäytyä maksamasta tasinkoa vainajan perillisille ja tällöin pesäosuus on ulosmittauksen näkökulmasta arvoton. (AL 13.6.1929/234, 2:103§; Linna&Leppänen 2007, 346.)

4.4 Pesäosuuden ulosmittaus käytännössä

4.4.1 UK 4 luvun mukainen maksu- ja määräämiskielto

Maksukielto

Käytännössä pesäosuuden ulosmittaus suoritetaan ulosottomiehen antamalla ulosmittauspäätöksellä velalliselle ja kirjallisella maksukiellolla kuolinpesän osakkaille ja hallinnolle. Maksukielto on säännelty ulosottokaaren 4 Luvun 77 §:ssä. Kiellolla pesän osakkaita ja hallintoa kielletään luovuttamasta velalliselle perinnönjaossa tulevaa omaisuutta muulle kuin ulosottomiehelle. Tiedoksianto toimitetaan joko pesänhoitajalle tai sille pesän osakkaalle, jonka hallussa pesä on. Ilmoituksen saaneella on velvollisuus tiedottaa muita pesän osakkaita asiasta.(HE 13/2005, [viitattu 10.11.2010]).

Määräämiskielto

Velallisen pesäosuuden ulosmittaus ei kuitenkaan tarkoita, ettei velallinen enää tämän jälkeen ole kuolinpesän osakas. Maksukiellon antamista seuraa

automaattisesti määräämiskielto pesässä. ”Maksukiellon tiedoksisaannin jälkeen pesän omaisuutta ei saa luovuttaa, eikä suorittaa pesässä muita määräämistoimia ilman ulosottomiehen lupaa.” (UK 15.6.2007/705, 4:78§.)

Määräämiskielto koskettaa kaikkia pesän osakkaita, myös pesän ulkopuolista hoitajaa. Määräys ei kuitenkaan koske pesänjakajaa. Kielto estää kuolinpesäosuuden kaupan, lahjoituksen, panttaamisen ja muut vastaavat määräämistoimet (Haastattelu 14.10.2010.)

Mikäli määräämiskieltoa rikotaan, on toimi velkojaan nähden tehoton. Vaikkakin luovutuksensaaja saattaisi saada vilpittömän mielen suojan, jolloin luovutuksen tekijä saatettaisiin korvausvastuuseen. (HE 13/2005 [viitattu 20.10.2010].)

4.4.2 Ulosmittauksen varmistaminen

Ulosmittauksen varmistamisesta on säädetty Ulosottokaaren 4 luvun 31 - 36 pykälissä. Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen jälkeen ulosottomies voi varmistaa ulosmittauksen eri tavoin. Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen jälkeen siitä ilmoitetaan muille pesän osakkaille tai esimerkiksi ilmoittajalle, jolla taas on velvollisuus informoida muita pesän osakkaita asiasta. Mikäli kuolinpesässä on kiinteää omaisuutta, tehdään osuuden ulosmittauksesta merkintä kiinteistötietojärjestelmään tai ajoneuvon osalta liikennetietojärjestelmään. Mikäli jollakin on kuolinpesään kuuluvaa irtainta omaisuutta hallussaan, ilmoitetaan ulosmittauksesta kyseiselle taholle.

Esimerkki

P perii V:n jälkeensä jättämän asunto-osakkeen. L käyttää hallintaoikeuttaan. Oletetaan, että asunto-osakkeisiin kohdistuu pankkilainaa, jonka vakuutena asunto-osakkeet ovat. P:n kuolinpesäosuus ulosmitataan. Tällöin ulosottomiehen on ilmoitettava ulosmittauksesta myös pankille, eli pantinhaltijalle.

Asiakirja taas voidaan tarvittaessa kuolettaa ja kaikesta sellaisesta

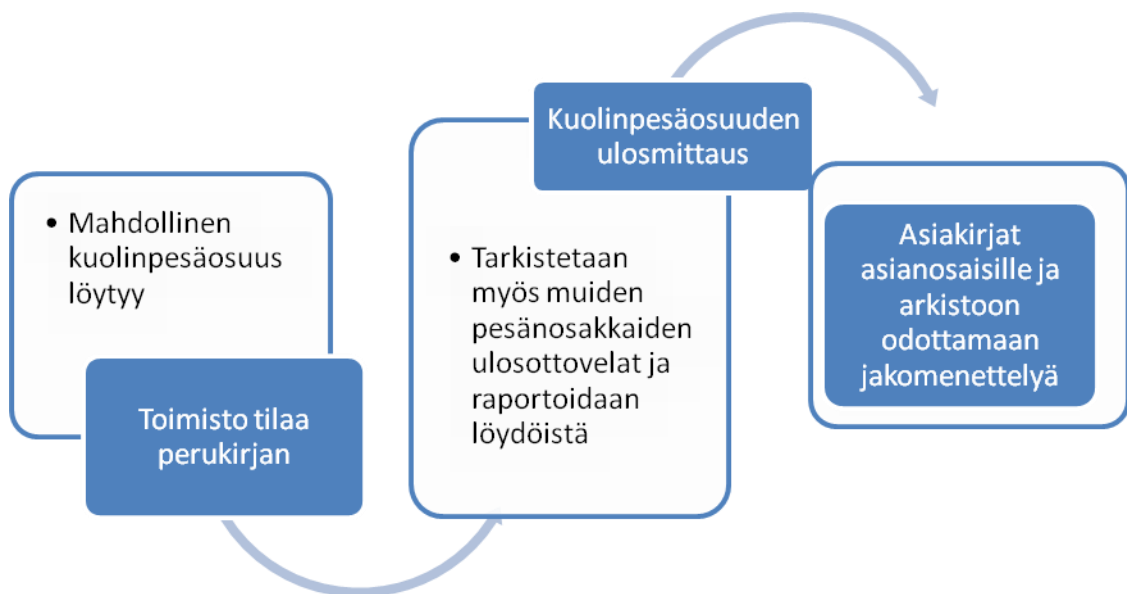
omaisuudesta josta on mahdollisuus tehdä rekisterimerkintä, tulee heti ilmoittaa asianomaiselle rekisteriviranomaiselle. Tällä estetään omaisuuden myynti ulosmittauksen aikana. (Haastattelu 13.1.2011.)

4.5 Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen ensimmäinen vaihe käytännössä

Kuolinpesäosuuden ulosmittaus alkaa siitä, kun kihlakunnanulosottomies saa velallisselvityksessä, tai muulla tavoin, tiedon velallisella olevasta kuolinpesäosuudesta. Yleisimmin ulosottomies saa tiedon tarkastamalla väestötietojärjestelmän tiedot. Tieto kuolinpesäosuudesta voi tulla myös velkojan tai velallisen itsensä kertomuksesta. Tiedon saatuaan, ulosottomies tilaa perukirjan. (Haastattelu 13.1.2011.)

Kuolinpesäosuuden löydyttyä ja perukirjan saapuessa joko ulosottomies tai toimistohenkilökunta tarkistaa yleensä myös muiden pesän osakkaiden ulosottotiedot ja ilmoittaa kaikille velallisosakkaiden vastaaville kihlakunnanulosottomiehille. Heille toimitetaan myös kopio perukirjasta. Tällä tavoitellaan sitä, että ulosottovelallisen kuolinpesäosuus tulee ulosmitattua mahdollisimman nopeasti, eikä velallinen ehdi luopumaan perinnöstään. Tällä hetkellä käytäntö muiden osakkaiden ulosottovelkojen tarkistamisen osalta vaihtelee hieman virastoittain. (Haastattelu 13.1.2011.)

Kihlakunnanulosottomies ulosmittaa velallisen kuolinpesäosuuden. Mikäli ulosmittausta ei voida heti toimittaa esteellisyyden, kuulemisen, asiakirjan puuttumisen, omistusta koskevan epäselvyyden tai muun seikan johdosta, ulosottomies saa suorittaa väliaikaistoimen pesään, jos se on tarpeen täytäntöönpanon jatkumisen turvaamiseksi. (UK 15.6.2007/705, 3:18§). Väliaikaistoimea käytetään siis vain silloin, kun ulosmittausta ei jostain syystä voida tehdä heti. Samalla ulosottomies tekee ilmoitukset kuolinpesään kuuluvasta omaisuudesta ja toimittaa asiakirjat toimistoon, josta ne postitetaan asianosaisille ja arkistoidaan avoimiin ulosmittauksiin. (Haastattelu 13.1.2011.)

Kuvio 1 Kuolinpesäosuuden ulosmittauksen ensimmäinen vaihe

Tämän jälkeen tulee tarkistaa, että kaikkien osakkaiden osuudet on ulosmitattuna ja selvittää kuolinpesään kohdistuvat vanhat ulosmittaukset vainajan kotipaikan ulosottomieheltä. (Haastattelu 13.1.2011.)

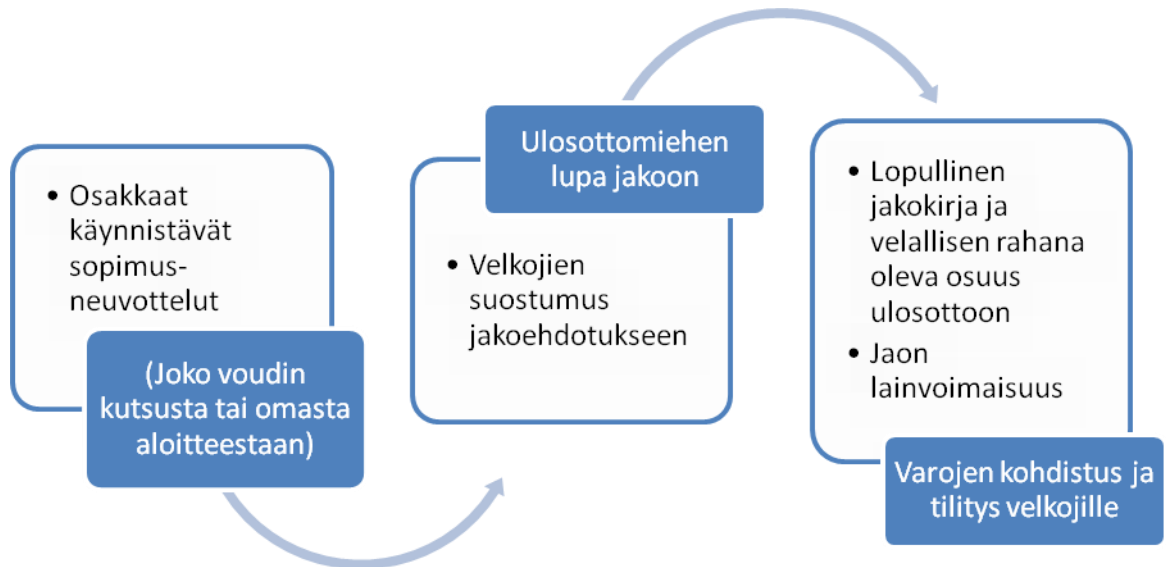
4.5.1 Kuolinpesän sopimusjako

Ensisijaisesti kuolinpesä, johon on kohdistettu ulosmittaus, pyritään jakamaan sopimusjaolla, joka onkin käytännössä yleisempi kuin toimitusjako. Sopimusjaon etuna on sen nopeus ja edullisuus (Haastattelu 13.1.2011.)

Sopimusjaossa ulosottomies voi kutsua osakkaat keskustelemaan sopimusjaon toimittamisesta. Ohjausta tehdään myös puhelimitse. Osakkaat voivat käynnistää sopimusjaon myös omasta aloitteestaan, jolloin he toimittavat sopimusjaon ulosottovirastoon. (Haastattelu 13.1.2011.)

Ehdotuksen saatuaan ulosottomies itseoikaisee turhat ja tarpeettomat ulosmittaukset tai tekee tarpeelliset uudet ulosmittaukset. Ulosottomies pyytää

velkojen suostumuksen sopimusjakoon. Suostumukset saatuaan ulosottomies antaa osakkaille luvan sopimusjakoon. (Haastattelu 13.1.2011.)

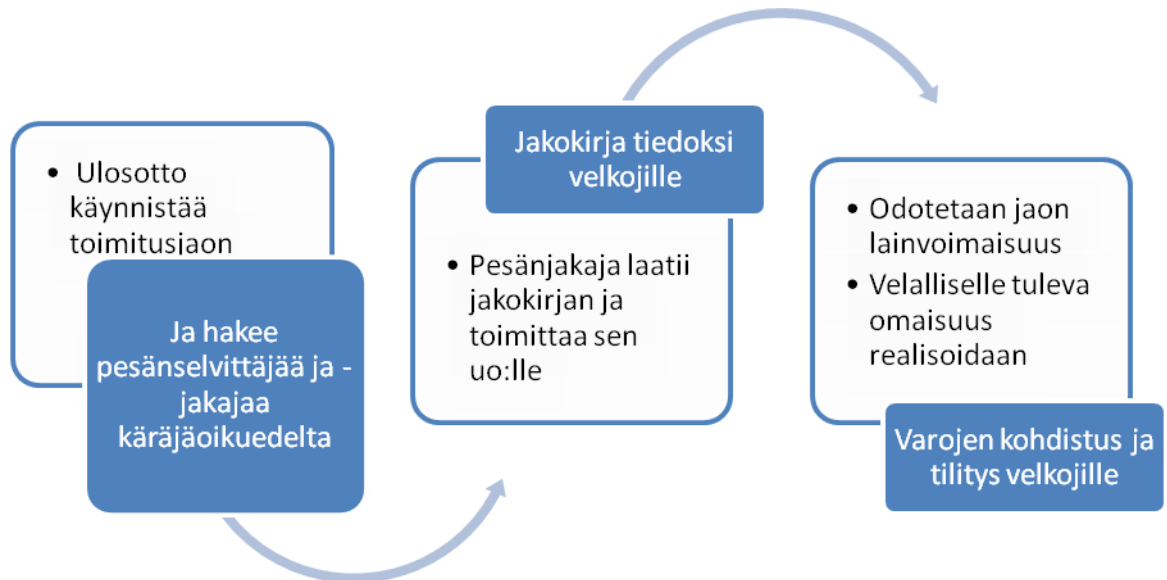
Kuvio 2 Kuolinpesän sopimusjako

Sopimusneuvottelujen alussa on myös mahdollista että velallinen maksaa saatavan kokonaisuudessaan, jolloin sopimusjakoa ei ulosottoviraston toimesta tarvitse käynnistää. Jakokirjan valmistuttua osakkaat toimittavat sen ulosottovirastoon. Jaossa velalliselle tullut omaisuus katsotaan välittömästi ulosmitatuksi. Velalliselle tullut omaisuus saadaan myydä vasta kun jako on lainvoimainen tai muuten lopullinen. Mikäli velalliselle tulee jaossa rahavaroja, ne tilitetään suoraan ulosottomiehelle siltä osin kuin niitä tarvitaan velkojen kattamiseen. Lopuksi kertyneet varat kohdennetaan veloille laissa säädetyn mukaisesti. (Haastattelu 13.1.2011.)

4.5.2 Kuolinpesän toimitusjako

Ulosottomiehen on käynnistettävä toimitusjako, mikäli hän toteaa, ettei sopimusjaolle ole edellytyksiä, eli kaikki pesän osakkaat eivät suostu sopimusjakoon. Tällöin ulosottomies tekee käräjäoikeudelle hakemuksen

pesänselvittäjän ja – jakajan määräämiseksi. Käräjäoikeuden määräämä pesänselvittäjä/-jakaja kutsuu pesänosakkaat jakokokoukseen.

Kuvio 3 Kuolinpesän toimitusjako

Ulosottomiehen tehtävänä on toimittaa kutsu myös velkojille. Mikäli pesänjakajakaan ei saa osakkaita suostumaan sopimusjakoon, laatii hän jakokirjan ja toimittaa sen ulosottomiehelle, joka taas toimittaa jakokirjan velkojille tiedoksi. Jako tulee lainvoimaiseksi vasta moiteajan kuluttua (moiteaika on 6 kuukautta). Velalliselle jaossa tulevan omaisuuden osalta menetellään kuten sopimusjaossakin. Realisointi ja tilitys tapahtuvat vasta kun jako on lainvoimainen. Toimitusjaon haittana suhteessa sopimusjakoon on sen kustannukset ja pitkäkestoisuus. (Haastattelu 13.1.2011.)

5 POHDINTA

5.1 Pohdintaa oikeuskäytännön tasavertaisesta toteutumisesta

Esimerkki

P:n osuus on edelleen ulosmitattuna. P:n velkoja on pyytänyt ulosottoa kiirehtimään pesässä olevan asunnon realisointia. Ulosottoviraston 1.12.2011 tekemässä päätöksessä realisointiin ei ole ryhdytty vaan ulosmittaus on itseoikaistu. Ulosotto on perustellut päätöksen seuraavasti: ”Ulosmitattu omaisuus on ollut kuolinpesäosuus, johon kuuluu asunto-osake. Leski on käyttänyt perintökaaren 3:1 a §:n mukaista oikeuttaan asua pesään kuuluvassa, sen ainoan omaisuuden muodostavassa osakehuoneistossa. Tästä syystä kihlakunnanvouti on katsonut, ettei omaisuuden realisointia voi kiirehtiä, sekä samalla peruuttanut ulosmittauksen itseoikaisuna.”

Velkojan saatava on vanhentunut 1.1.2011 ja L kuollut 1.2.2012. L:n jälkeen P sai haltuunsa koko pesän omaisuuden.

Tapauksessa pesän jako on edennyt velkojan kiirehtimispyynnöstä ja seurauksena on ollut ulosmittauspäätöksen itseoikaisu. Pohdittavaksi jää, olisiko kuolinpesäosuus pysynyt ulosmitattuna, mikäli velkoja ei olisi kiirehtinyt jakoa. Kuolinpesäosuus oli siis ulosmitattu jo 1.5.2007, mutta kuolinpesäosuuden sisällön selvitys tapahtui vasta kun velkoja kiirehti pesäosuuden realisointia.

Oma käytännön kokemukseni taas osoittaa, ettei kaikissa tapauksissa ole toimittu vastaavasti. Vastaavissa tapauksissa kihlakunnanvouti on voinut todeta, ettei pesäosuuden realisointia voi kiirehtiä, mutta pitänyt kuitenkin pesäosuuden ulosmittauksen voimassa.

On selvää, että käytännössä on eroavaisuuksia. Jää velkojan harkittavaksi kannattaako vastaavissa tapauksissa pyytää ulosottoa kiirehtimään asian

selvitystä. Näinhän asian ei toki kuuluisi olla, vaan asiassa tulisi olla selkeä ja yhdenmukainen käytäntö.

Esimerkki

Oletetaan, että esimerkkitapauksessamme pesässä on asunnon lisäksi myös suhteellisen arvokas auto. Tilanne muuten on sama, eli P:llä on velkaa x summa, jolle velkoja on hakenut tuomion 1.1.1996, tuomio on täytäntöönpanokelpoinen 15 vuotta tuomion antopäivästä, jolloin velka vanhenee 1.1.2011.

V on kuollut 1.8.2010. 81-vuotias L, on edelleen elossa ja käyttää perintökaaren 3:1 §:n mukaista lesken oikeutta asua pesään kuuluvassa, ja sen ainoan omaisuuden muodostavassa asunnossa.

P:n kuolinpesäosuus on ulosmitattuna.

P:llä ja L:lla on erimielisyyksiä pesänjakamisesta, joten ulosottomies hakee pesään pesänselvittäjän. Osituksen myötä L saa puolet kaikesta omaisuudesta ja P toisen puolikkaan ainoana rintaperillisenä. Kumpikaan osapuoli ei kykene lunastamaan autoa itselleen, joten se realisoidaan pesänselvittäjän toimesta ja käteisvarat jaetaan P:n ja L:n kesken. Koska P:n kuolinpesäosuus on ulosmitattuna, P:n osuus tilitetään ulosottoon. Asuntoa ei voida jakaa, koska L käyttää asumisoikeuttaan.

- A) Tämän jälkeen ulosottomies tekee päätöksen itseoikaista pesäosuuden koska pesään ei jäänyt muuta kuin hallintaoikeuden alaista omaisuutta.*
- B) Jaon jälkeen ulosottomies pitää kuolinpesäosuuden ulosmitattuna, vaikka pesään ei jää muuta omaisuutta kuin lesken hallintaoikeuden alainen asunto.*

Molemmissa esimerkeissä velallinen omistaa kyseessä olevan asunnon. Esimerkissä A omaisuus ei ole ulosmitattuna, asumisoikeuden vuoksi. Itseoikaisun jälkeen asunto ei siis ole ulosmitattuna ja näin velka vanhenee 1.1.2011. Leski on kuitenkin iäkäs ja voidaan olettaa, ettei hän elä kovin

pitkään. Mikäli leski kuolisi esimerkiksi 2011 vuoden helmikuussa, ja ulosmittaus ei olisi voimassa, velallinen olisi jo vapautunut veloistaan ja saisi koko perinnön itselleen.

Esimerkissä B P:n velka pysyy voimassa 1.1.2011 jälkeenkin, niin kauan kuin ulosmittaus on voimassa. Tällöin Lesken kuollessa 2011 vuoden helmikuussa, asunto siirtyy P:n haltuun ja realisointi tapahtuu ulosoton toimesta. Näin myös asunnon realisoinnista saadut varat tilitetään velkojille heidän saataviensa suhteessa.

Tuleeko siis ulosottomiehen suoriltaan itseoikaista ulosmittauspäätöksensä todettuaan, ettei pesässä ole muuta omaisuutta kuin sellaista, johon kohdistuu hallintaoikeus. Aiemmin käsitellyn Tuula Linnan kannan mukaisesti kyllä. Aarnio ja Kangas taas asettuvat hienoisesti eri kannalle. Eva Gottberg oli eri mieltä.

Oma mielipiteeni on, että kuolinpesästä tiedon saatuaan ulosottomiehen tulisi järjestää ulosmittata pesäosuus. Tämän jälkeen tulisi tarkistaa pesän tilanne ja tarvittaessa odottaa jakoon asti, ja vasta sitten tarvittaessa tehdä itseoikaisu. En kuitenkaan näe tähän yhtä absoluuttisesti oikeaa vastausta. Esimerkissä B katson ulosottomiehen tehneen oikean ratkaisun pitäessään ulosmittauksen päällä, vaikka pesässä ei ollut muuta omaisuutta. Tapauksessa leski on iäkäs ja velallinen suurella todennäköisyydellä saa omaisuuden haltuunsa lähivuosina, joko lesken kuoleman tai esimerkiksi palvelutaloon muuton myötä.

Käytäntöjä eri ulosottovirastoissa tulisi yhtenäistää. Ulosottomiehillä tulisi olla käytössään jonkinlainen ohjeistus ”aikahaarukasta” tai ”tarkkailuajasta”, jota he voisivat soveltaa tapauksiin joissa on epävarmuustekijöitä. Epävarmuustekijöitä ovat esimerkiksi, lesken korkea ikä ja lesken todellinen tarve asunnolle, saattaahan olla, että leski luopuu oikeudestaan käyttää hallintaoikeutta ja muuttaa pienempään asuntoon, palvelutaloon, vanhainkotiin tai löytää muun korvaavan asuntomuodon.

Yksiselitteinen ei ole tämäkään vaihtoehto. Oletetaan kyseiseksi tarkkailuajaksi kaksi vuotta. Esimerkkitapauksessa leski olisi vielä eläessään tarkkailuajan

päätyttyä 83-vuotias. Ulosmittaus olisi ollut päällä kaksi vuotta ilman toimenpiteitä ja leski mahdollisesti entistä heikommassa kunnossa, mutta tarkkailuajan päättyessä itseoikaisu olisi nyt suoritettava.

Säännönmukaista ulosmittausta puoltaa sekin, ettei pesän tilannetta voi niin sanotusti nähdä päällepäin. Mikäli pesässä on useita osakkaita ja pesän sisältö ei vaikuta kovinkaan arvokkaalta, voi se helposti siivittää päätöstä jättää ulosmittaus tekemättä (Haastattelu 13.1.2011). Katson kuitenkin, että pesäosuus tulisi ulosmitata tässäkin tapauksessa ainakin selvityksen ajaksi, onhan mahdollista että osa muista perillisistä on saanut ennakkoperintöä tai vaikka luopunut perinnöstään.

Nykyisen lainsäädännön mukaisesti velallisella ja ulosottomiehellä on oikeus hakea pesänselvittäjää ja jakajaa. Aiemman lain mukaan tämä oikeus oli velallisella ja velkojalla. Koko ajan siis oikeus on ollut velallisella itsellään. Herää kysymys miksi velallinen itse ei käytä tätä oikeutta. Valtakunnanvoudinviraston johtava hallintovouti Jorma Niinivirta kertoo muistavansa vain muutaman tapauksen, joissa pesänjakovaatimus on tullut velallisen puolelta.

Oikeuskäytännön tasavertaisuutta ja ulosoton tuloksellisuutta edistäisi myös yhtenäinen käytäntö muiden kuolinpesän osakkaiden ulosottovelkojen tarkistamisen osalta. Kun kuolinpesäosuus tulee ulosoton tietoon, olisi tärkeää tarkistaa myös muiden osakkaiden velat. Näin saataisiin kaikkien velallisosakkaiden osuudet ulosmitattua mahdollisimman nopeasti ja velkojan kannalta ajateltuna riski pesäosuudesta luopumisesta ennen ulosmittausta pienenisi.

5.2 Pohdintaa ulosoton periaatteiden toteutumisesta

Työn johdannossa esitin kysymyksen siitä, milloin on oikeutettua vaarantaa ulosoton joutuisuusvaatimus jonka mukaan täytäntöönpanotoimet tulee suorittaa ilman aiheetonta viivästystä? Hakiessani vastausta tähän kysymykseen jäin pohtimaan millaisissa tilanteissa tuo vaatimus

todellisuudessa vaarantuu. Kihlakunnanvouti Merja Filpus ilmaisi asian mielestäni hyvin: Joutuisuus ei kuitenkaan kaikissa asioissa tarkoita asioiden hoitamista välittömästi. Kun puhutaan esimerkiksi kesämökkikiinteistön realisoinnista, on usein parempi odottaa oikeaa aikaa myynnille. Ulosottokaassa sanotaan, että on toimittava joutuisasti, kuitenkin ulosoton tarkoitus on saada mökistä paras mahdollinen hinta, jolloin realisointia kannattaa odottaa kesään. Nämä tilanteet ovat aina yksilöllisiä. Mahdollinen karenssiaika on pulmallinen, toisissa pesissä se ei muuttaisi tilannetta mihinkään ja toisissa paljonkin. (Haastattelu 13.1.2011).

Kappaleessa kaksi esitetty joutuisuusvaatimus on säädetty toisesta näkökulmasta kuin tutkimusongelmani kannalta voidaan ajatella. Se on säädelty ajatellen sen olevan velkojalle edullista. Ulosottokaassa todetaan täytäntöönpanotoimien olevan mahdollista, mikäli siitä ei aiheudu suurta haittaa hakijalle. Kuitenkin tutkimusongelmani kannalta tilanne on päinvastainen. Näissä tapauksissa useimmiten on velkojalle edullisinta, mikäli täytäntöönpanoa viivytetään ja näin ulosmittausta ylläpidetään koko lesken asumisoikeuden ajan. Mielestäni joutuisuusvaatimusta ei täytetä sillä, että kuolinpesäosuuden ulosmittaus itseoikaistaan lesken asumisoikeuden vuoksi. Katson enemminkin, että tällöin ulosoton työ jätetään tavallaan kesken. Täytäntöönpanoa hidastavan tekijän osuessa eteen, työ loppuu täysin, mikä luonnollisesti on ulosottovelkojan kannalta negatiivinen asia.

Joten mielestäni on oikeutettua vaarantaa joutuisuusvaatimus, mikäli sillä saadaan aikaan parempi lopputulos ulosottovelkojalle. Kuten edellä esitin, katson, että joutuisuusvaatimus on säädetty ulosottovelkojan etujen suojelemiseksi ja tämän vuoksi sen toteuttamisessa tulisi myös tähän pyrkiä.

Summaarisuusperiaate, jonka mukaisesti ulosoton tulee perustua suurien asiamäärien hoitamiseen ja tarkoittaa, ettei asian käsittelyn ole tarkoitus olla täysitutkintaista saattaa johtaa esimerkiksi tilanteeseen, jossa kuolinpesäosuutta ei tiedon puutteessa ole ulosmitattu ja velallinen luopuu perinnöstään ennen kuin ulosottomies saa tiedon pesäosuudesta. Tilanteessa, jossa ulosottomies tekee velallisen kohdalla vain tavallisimmat

rekisteritiedustelut, ei tietoa kuolinpesäosuudesta saada. Ulosottoselvityksessä tieto kuolinpesäosuudesta kysytään aina. Kuitenkin, ulosoton suurista asiamääristä johtuen on ymmärrettävää, ettei ulosottoselvityksiä voida tehdä tasaiseen tahtiin kaikille velallisille, joten rekisteritiedusteluihin on tyydyttävä. Tämän vuoksi olisi äärimmäisen tärkeää, että ulosottovelkoja itse informoisi ulosottoa, mikäli olisi tietoinen velallisen kuolinpesäosuudesta.

5.3 Tutkimusongelman ratkaiseminen

Tutkimusongelmaani ei tällä hetkellä ole yksiselitteistä ratkaisua. Ennen työntekoa kantani asiaan oli pitkälti velkojamyönteinen. Pitkällisen pohdinnan jälkeen olen päätenyt siihen, ettei ulosottomiehen tulisi ottaa liian jyrkkää kantaa tässä asiassa. Jokaisen pesäosuuden tilanne tulisi selvittää erikseen ja punnita kappaleessa 4.3 esitetyt tekijät. Katson siis, ettei asiassa ole yhtä ja ainutta oikeaa toimintatapaa, vaan pesästä tulee arvioida realisointiin vaikuttavat tekijät. Ehkä suurin parannusta vaativa tekijä on käytännön samanlaistaminen eri ulosottopiirien välillä.

Mielestäni hyvin ratkaiseva (ja myöskin inhimillisistä syistä vaiettu) tekijä punninnassa on juurikin lesken ikä eli voidaan puhua myös odotettavissa olevasta asunnon käyttöajasta. Ennustaa tätä ei voi, mutta se voidaan kuitenkin enemmän tai vähemmän hienovaraisesti ottaa huomioon päätöstä tehtäessä.

Lisäksi päädyn samalle kannalle kihlakunnanvouti Merja Filpuksen kanssa sen suhteen, että myös velallisen velkojen ja pesän osakkaiden määrä ovat huomioitavia tekijöitä päätöstä tehdessä. Mikäli velan vanhenemiseen on paljon aikaa ja velallisella on jonkinlainen toistuvaistulon ulosmittaus päällä, ei ulosmittauksen ylläpitäminen ole välttämättä tarpeellista. (Haastattelu 13.1.2011)

Toisaalta en myöskään näe pesäosuuden pitkäaikaista ulosmittausta aina haittana. En näe sen automaattisesti vaarantavan ulosoton tuloksellisuutta. Koen kuitenkin, että kokonaiskuva huomioiden toimimisvelvollisuuden siirtyminen velkojalta ulosottomiehelle on ollut positiivien muutos velkojan

kannalta. Aiemmin velkojalta saattoi jäädä pesä niin sanotusti valvomatta, ja vaikka pesä olisi ollut jakokelpoinen, sitä ei jaettu. Velallinen saattoi muiden pesän osakkaiden kanssa käytännössä hyödyntää pesän varallisuutta omistajan tavoin, mutta virallisen jaon puuttuessa ei ulosotto puuttunut asiaan.

Ulosottovelkojan näkökulmasta ehdoton kiello ulosmitata pesäosuutta, johon kuuluu ainoastaan lesken asumisoikeuden alainen asunto, on näkemykseni mukaan epäoikeudenmukainen eikä tällaista ehdotonta kantaa sen vuoksi tulisi toteuttaa missään ulosottopiirissä.

Selvää on, että kyseessä on lainkäyttökysymys. Tähän lainoppineet, tässä tapauksessa ulosottomiehet, käyttävät omaa harkintakykyään ja tekevät itsenäiset päätökset. Eri virastoissa ratkaisut voivat kuitenkin tästä johtuen olla hyvin poikkeavat. Jään pohtimaan, onko tässä kohtaa ulosottomiehellä liian suuri valta. Tarkoitus ei ole epäillä ulosottomiesten ammattitaitoa, vaan miettiä asiaa velkojan näkökulmasta ja pohtia oikeuden tasavertaista toteutumista, viitaten hyvin erilaisiin ratkaisuihin lähes samanlaisissa tapauksissa. Tässä mielessä näkisin oikeudenmukaiseksi tarkemman sääntelyn, ehkä lainmuutos ei olisi tarpeen, riittävä saattaisi olla myös oikeuskirjallisuudessa löydetty yhtenäinen linja.

6 LOPPUKATSAUS

Opinnäytteeni tärkeimpiä pohdintanäkökulmia olivat oikeuskäytännön tasavertainen toteutuminen toimintavelvollisuuden siirryttyä ulosottomiehelle kuolinpesien ulosmittaustilanteissa, sekä ulosmittauksen tarpeellisuus kuolinpesäosuudessa, jota rasittaa lesken asumisoikeus.

Toimintavelvollisuus siirtyi ulosottomiehille 1.1.2007. Työtäni tehdessä syvennyin aiheeseen hyvinkin tarkasti, sen lisäksi päivätyöni kautta saamiini kokemuksiin nojaten uskallan todeta käytäntöjen eroavan melko paljon eri ulosottovirastojen sisällä. Velkojan ja velallisen edun sekä ulosoton uskottavuuden kannalta toimintavelvollisuuden noudattamiseen olisi saatava yhtenäisempi linja. Kuitenkin edelleen painottaen yksilökohtaisen arvioinnin tärkeyttä.

Tulisiko sitten kuolinpesäosuus, johon kuuluu asunto, jossa vainajan leski edelleen asuu aina ulosmitata? Entä tulisiko tällainen pesäosuus pitää ulosmitattuna senkin jälkeen kun on todettu, ettei pesään kuulu muuta kuin asumisoikeuden alainen asunto? Näihin kysymyksiin tarvitaan huomattavasti selkeämpiä vastauksia sekä linjauksia kuin nyt tarjolla olevat. Tällä hetkellä jokainen kihlakunnanvouti toteuttaa omaa laintulkintaa ja näin velalliset ja velkojat saattavat saada hyvin erilaista kohtelua hyvin samanlaisissa tapauksissa.

Tavoitteena työssä oli pohtia tutkimusongelman kannalta keskeisiä kysymyksiä ja herättää ajatuksia aiheesta, sekä selvittää kuolinpesäosuuden ulosmittausta käytännössä. Tärkeimpänä tavoitteena opinnäytteen tekemisessä oli hankkia itselleni perintäasiantuntijan työssä vaadittavaa erityisosaamista, tässä onnistuin hyvin. Molemmat haastattelut olivat erittäin onnistuneita ja haastateltavat erittäin ammattitaitoisia. Haastateltavat auttoivat minua katsomaan tutkimusongelmaani eri näkökulmista ja ajattelemaan asiaa laajemmin.

Opinnäytteen tekeminen oli usean kuukauden prosessi johtuen samanaikaisesta kokopäivätyöstäni. Katson pitkäkestoisuuden olleen etuna työn tekemiselle. Olen saanut matkan varrella paljon lisätietoa päivätyöstäni opinnäytteeseeni ja käytännön tapauksia on ollut huomattavasti helpompi työstää, kun teoria on tullut tutuksi opinnäytettä tehdessä. Aihe on monimutkainen ja vaatii syvempää perehtymistä perintökaaren ja ulosottokaaren säännöksiin, sekä ennen kaikkea oikeuskirjallisuuteen aiheesta.

Vaikka opinnäyte täyttääkin sille asetetut tavoitteet, jättää se edelleen monta kysymystä avoimeksi, joista olisi mieluista tehdä jatkotutkimusta. Työssä käsiteltyjen uudistusten lisäksi ulosoton kokonaisuudistuksessa uudistettiin yhteisomistuksen ulosmittausta koskevat säännöt. Aiemmin ongelmana oli, ettei yhteisomistussuhdetta voitu purkaa ulosottomenettelyssä. Näin ollen velallisen omistusosuus jouduttiin myymään sellaisenaan, jolloin myyntitulo jäi yleensä huonoksi. Uudistuksen myötä ulosottomies voi tietyin edellytyksin ulosmitata koko yhteisomistusesineen, (eli myös toisten yhteisomistajien osuudet), koska siten saadaan yleensä velallisen osalle huomattavasti parempi hinta kuin pelkän velallisen osuuden myynnistä. Kuolinpesäosuudet sisältävät useasti yhteisomistuksen alaista omaisuutta. Jatkotutkimuksen aiheena voisi edelleen olla oikeuden tasavertainen toteutuminen, nyt enemmän painottaen sivullisen asemaa kuolinpesäosuuden ja yhteisomistusesineen ulosmittauksessa. Myös perinnöstä luopumisen uusi sääntely antaa laajalti aihetta lisätutkintaan, myös kuolinpesäosuuden ulosmittausten osalta.

LÄHTEET

Haastattelut

Niinivirta, Jorma, johtava hallintovouti. Haastattelu 14.10.2010. Valtakunnanvoudinvirasto, Turku.

Filpus, Merja, kihlakunnanvouti. Haastattelu 13.1.2011. Varsinais-Suomen ulosottovirasto, Turku.

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis- Kangas, Urpo. 2002. Perhevarallisuus oikeus. Helsinki. Lakimiesliiton kustannus. Talentum media Oy.

Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo. 2009. Suomen jäämistöoikeus 1; Perintöoikeus. Helsinki. Talentum media Oy.

Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo. 2000. Suomen jäämistöoikeus 1; Lakimääräinen perintöoikeus. Helsinki. WSOY.

Gottberg, Eva. 2005. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turku. Vammalan kirjapaino Oy.

Havansi, Erkki. 2005. Ulosotto-oikeus. Juva

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo. 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa. Saarijärvi. Talentum Media Oy

Koponen, Juha. 2003. Kuolinpesän osakkaan opas. Helsinki. Oy Edita Ab.

Koulu, Risto. 1997. Muutoksenhaku ulosotossa.

Koulu, Risto – Lindfors, Heidi. Ulosotto-oikeus. 2009. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Linna, Tuula. 2004. Häädön täytäntöönpano. Jyväskylä. Talentum media Oy.

Linna, Tuula. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Talentum media Oy.

Linna, Tuula – Leppänen, Tatu. 2007. Ulosmittaus ja myynti. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Linna, Tuula- Leppänen, Tatu. 2003. Ulosottomenettely. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Mikkola, Tuulikki. 2000. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. Helsinki. WSOY

Mikkola, Tuulikki. 2008. Yhteisomistus. Helsinki. WSOY pro.

Palm, Annukka. 2003. Velat, puoliso ja velkojat. Turku. Pro gradu. Turun yo:n oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Puronen, Pertti. 2006. Näin teen perukirjan itse. Helsinki. Talentum

Töyrylä, Hannu (toim.). 2007. Ulosottokaari – Laki ja yksityiskohtaiset perustelut. Vantaa. Dark oy.

Uitto Tero, 2009. Maksuvelvollisuuden lakkaamisesta. Turku. Kiinteistöalan kustannus Oy.

Opinnäytteet

Majlund, Minna 2009. Pirkanmaan Ammattikorkeakoulu.

Lait

Avioliittolaki (AL) 13.6.1929/234

Perintökaari (PK) 5.2.1965/40.

Laki velan vanhentumisesta 15.8.2003/728

Laki eräistä yhteisomistussuhteista. (Yhteisomistuslaki) 25.4.1958/180

Ulosottokaari. (UK) 15.6.2007/702

Sähköiset lähteet

Aalto yliopisto teknillinen korkeakoulu, Noppa-portaali. Kurssimateriaali. Saatavissa www.noppa.tkk.fi > https://noppa.tkk.fi/noppa/kurssi/maa-29.1301/materiaali/Maa-29_1301_perintooikeus.11.09__perintoosa.pdf

Asianajotoimisto Legistum Oy, testamentti.fi. Saatavissa www.testamentti.fi > testamentti.

HE 83/2006, Hallituksen esitys Eduskunnalle ulosottokaareksi ja laiksi verojen ja maksujen täytäntöönpanosta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. [pdf-dokumentti]. [viitattu 12.9.2010] Saatavissa www.finlex.fi > Hallituksen esitykset > 2006 > HE 83/2006

HE 13/2005, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. [pdf-dokumentti] [viitattu 12.9.2010, 20.10.2010, 10.11.2010, 15.1.2011, 16.3.2011] Saatavissa www.finlex.fi > Hallituksen esitykset > 2005 > HE 13/2005

Luentomateriaalit

Gottberg, Eva. 2008. Kuolinpesä, leski ja perilliset. 3.9.2008 Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta.

Gottberg, Eva. 2009. Kuolinpesä, leski ja perilliset. 19.5.2009 Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta.

Liite 1

Haastattelu 14.10.2010.

Valtakunnanvoudinviraston johtava hallintovouti Jorma Niinivirta

1. Miten lesken asumisoikeus vaikuttaa kuolinpesäosuuden ulosmittaukseen?
2. Onko tilanne aina ollut tällainen? Miksi aihe on nyt niin polttava?
3. Pitäisikö teidän kantanne mukaan ulosottoviranomaisen tehdä säännönmukainen ulosmittaus tilanteissa, joissa pesäosuus on ulosmitattu, mutta leski käyttää asumisoikeuttaan
4. Millaisia ongelmia tämän hetkinen tarkan sääntelyn puute on aiheuttanut?
5. Mitä toimenpiteitä tarkan sääntelyn rakentaminen vaatisi

Liite 2

Kysymykset

1. Mikä on normaalikäytäntö kuolinpesäosuuden (joka sisältää lesken hallintaoikeuden alaista omaisuutta) ulosmittauksessa? Vai onko normaalikäytäntöä? (Ulosmitataanko kohde aina ja tarvittaessa tehdään itseoikaisu vai tehdäänkö tilannekohtainen arvio tapauksista? Mitä tällainen mahdollinen arvio pitää sisällään)
2. Onko tilanne aina ollut tällainen? Miksi aihe on nyt niin polttava? Miten elinikäisen velkavastuun poistuminen on vaikuttanut tilanteeseen?
3. Tuula Linnan & Tatu Leppäsen (Ulosmittaus ja Myynti, 2007)mukaan kuolinpesäosuuden ulosmittaus tulisi itseoikaista mikäli pesään ei kuulu muuta omaisuutta kuin lesken hallintaoikeuden alainen asunto. *Pitäisikö teidän kantanne mukaisesti ulosottoviranomaisen tehdä säännönmukainen itseoikaisu tilanteissa, joissa pesäosuus on ulosmitattu, mutta leski käyttää asumisoikeuttaan? Miksi? Miksi ei? Edut? Haitat? Olisiko toinen ääripää eli säännönmukainen ulosmittaus tilanteesta riippumatta parempi? Miten käy tällöin ulosoton nopeusvaatimuksen?
4. Mikäli kumpikaan ääripää ei ole ratkaisu, millainen tilannekohtainen arvio mielestänne tilanteessa pitäisi suorittaa. Mitä asioita ottaa huomioon?
5. Millaisia ongelmia tämän hetkinen tarkan sääntelyn puute on aiheuttanut?
6. Mitä toimenpiteitä tarkan sääntelyn rakentaminen vaatisi?. Olisiko mahdollista esimerkiksi asettaa jonkinlainen karenssi aika ulosmittauksen hyödyllisyyden tarkkailemiseksi
  - Tarkoitan siis esimerkiksi tilannetta, jossa lesken todellinen tarve asunnolle on epäselvää. Leskihän saattaa olla hyvinvoiva, mutta kuitenkin muuttaa ko. asunnosta hyvinkin pian vainajan kuoleman jälkeen esim asunnon suuruuteen vuoksi, tai muuttaessaan esim palvelutaloon, tms.

